

Op het randje

Onderzoeksrapport werkjaar 2

Onderzoek naar de brug tussen actoren in het domein jeugdwelzijnswerk, jeugdhulp en onderwijs die werken met jongeren in kwetsbare situaties in Gent

Door Jan Naert, Liv Colonne, Wendy Eerdekenes en Sarah Thys
Expertisenetwerk Mens en Samenleving
Arteveldehogeschool, Gent

Onderzoek in samenwerking met Stad Gent - Departement Onderwijs, Opvoeding en Jeugd

September 2022

Inhoud

INLEIDING.....	4
DEEL 1: ONDERZOEKSOPZET	5
1 Methodologie.....	5
1.2 Verfijning onderzoeksvragen.....	5
1.3 Bijsturingen onderzoeksplan vanuit de principes van actieonderzoek	5
1.3 Analyse	6
2 Stuurgroep.....	6
3 Adviescommissie	7
4 Experimenten.....	7
4.1 Terugkoppelmoment respondenten	7
4.2 Leefwereldgerichte intervisies	7
4.2.1 Early out	8
4.2.2 Nieuw Gent.....	9
4.3 Uitwisselingsforum Gentse actoren	11
5 Bijkomende activiteiten	11
5.1 Uitwisseling aanverwante projecten	11
5.2 Extra activiteiten.....	12
DEEL 2: RESULTATEN.....	13
1 Analyse acties werkjaar 2	13
1.1 Terugkoppelmoment respondenten	13
1.2 Leefwereldgerichte intervisie Early Out.....	15
1.2.1 Microniveau.....	15
1.2.2 Mesoniveau	17
1.2.3 Macroniveau.....	18
1.2.4 Metabevraging deelnemers Early Out.....	18
1.3 Leefwereldgerichte intervisie Nieuw Gent.....	20
1.3.1 Beginsituatie en contextbeschrijving.....	20
1.3.2 Ruimte en aandacht voor diversiteit aan werkcontexten	21
1.3.3 Conflictstof durven inbrengen en doorspreken	22
1.3.4 Vooraannames nemen af en ruimte wordt groter om inhoudelijk te werken.....	22
1.3.5 Leefwereldgericht perspectief tegenover technisch-psychodiagnostisch perspectief	23
1.3.6 Gezamenlijke visieontwikkeling geen must als vertrekpunt	25
1.3.7 Micro-, Meso- en macroniveau	26
1.4 Interviews Nieuw Gent.....	27
1.4.1 Microniveau.....	27
1.4.2 Mesoniveau	28

1.4.3 Macroniveau.....	31
1.5 Uitwisselingsforum Gentse actoren	31
1.5.1 Microniveau.....	31
1.5.2 Mesoniveau	33
1.5.3 Macroniveau.....	36
DEEL 3: CONCLUSIES	37
1 Inleiding	37
2 Conclusies vanuit leefwerldperspectief.....	37
2.1 Inhoud en visie op samenwerking tussen actoren	37
2.2 Positie van individuele veldwerkers	38
2.2.1 Verschillende snelheden.....	38
2.2.2 Microniveau.....	38
2.2.3 Mesoniveau	39
2.2.4 Macroniveau.....	40
2.3 Impact op de kwaliteit van leven van jongeren.....	41
2.4 Impact op de professionele praxis	41
3 Naar een handelingsgericht kader voor leefwerldgerichte intervisie	42
4 Voorwaarden voor leefwerldgerichte intervisie	43
Tot slot	45

INLEIDING

In het eerste onderzoeksjaar van het project 'Op het randje' ligt het accent op een brede verkenning van de perspectieven van de jongeren enerzijds en de veldwerkers in het Gentse veld anderzijds over de samenwerking op de breuklijn tussen vrije tijd, jeugdhulp en onderwijs en dit op micro-, meso- en macroniveau. Deze eerste verkenning bij Gentse actoren levert een beeld op van de samenwerking, hoe men elkaar percipieert, waar spanningen zitten en ook waar men mogelijkheden ziet. Gaandeweg wordt duidelijk dat leefwereldgerichte intervisies een manier kan zijn om tegemoet te komen aan de noden van jongeren en dit door deze intervisies in te zetten bij de samenwerkingen tussen actoren.

In het tweede onderzoekjaar zetten wij in op reflectie en kritische dialoog met de Gentse werkveldactoren over de complexe resultaten die voortkomen uit het eerste onderzoeksjaar. Dit gebeurt op vier verschillende manieren: 1) een terugkoppelmoment met de respondenten van de interviews uit het eerste onderzoeksjaar, 2a) het (sectoroverschrijdend) samenbrengen van veldwerkers aan de hand van twee leefwereldgerichte intervisietrajecten, 2b) interviews met werkveldactoren in wijk Nieuw Gent en 3) een uitwisselingsforum voor Gentse actoren.

In dit rapport gaan wij in deel 1 in op de gebruikte methodologie en het onderzoeksverloop van dit tweede onderzoeksjaar. Wij beschrijven het verloop van de experimenten die wij als onderzoeksteam hebben opgezet. Daarnaast geven wij een overzicht van een aantal bijkomende activiteiten.

Wij verzamelen en analyseren de data uit de experimenten. De resultaten van de analyse beschrijven wij in deel 2. In deel 3 trekken wij hieruit een aantal conclusies en komen wij tot een handelingsgericht reflectiekader voor leefwereldgerichte intervisie.

Dit tussentijds rapport is het vervolg op het tussentijdsrapport dat op het einde van het eerste onderzoeksjaar werd geschreven en in die zin samen te lezen. Het eerste deel is te downloaden via: <https://www.arteveldehogeschool.be/projecten/op-het-randje>

DEEL 1: ONDERZOEKSOPZET

1 Methodologie

1.2 Verfijning onderzoeksvragen

Onderzoeksjaar 1 start met 3 onderzoeksvragen:

- Wat werkt ondersteunend voor jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties op de breuklijn tussen vrije tijd, onderwijs en jeugdhulp? (OV1)
- Wat werkt ondersteunend voor veldwerkers op de breuklijn tussen vrije tijd, onderwijs en jeugdhulp? (OV2)
- Hoe krijgt samenwerking tussen verschillende lokale actoren vorm om tegemoet te komen aan deze ondersteuningsbehoeften? (OV3)

Op basis van de onderzoeksacties van jaar 1 kunnen de onderzoeksvragen verder verfijnd worden met als einddoel het komen tot een voor de praktijk bruikbaar onderzoeksresultaat. Vanuit de nood aan inzicht in de randvoorwaarden voor succesvolle samenwerkingsverbanden tussen lokale actoren op de breuklijn tussen vrije tijd, onderwijs en jeugdhulp en de rol van leefwereldgerichte intervisie daarin, formuleren wij twee aanvullende concretiserende onderzoeksvragen:

- Wat zijn de (rand)voorwaarden om leefwereldgerichte intervisie op te starten met verschillende lokale actoren? (OV4)
- Hoe kan leefwereldgerichte intervisie de samenwerking tussen verschillende lokale actoren op de breuklijn tussen vrije tijd, onderwijs en jeugdhulp beïnvloeden om beter tegemoet te komen aan de ondersteuningsbehoeften van jongeren in kwetsbare situaties? (OV5)

1.3 Bijsturingen onderzoeksplan vanuit de principes van actieonderzoek

Het onderzoeksplan, oorspronkelijk gespreid over 3 onderzoeksjaren, voorziet in onderzoeksjaar 1 de analyse van de thematiek via literatuurstudie en interviews. Voor onderzoeksjaar 2 wordt vooropgesteld om vanuit de resultaten van de literatuurstudie en interviews uit werkjaar 1 experimenten op te zetten. Het opzetten en de monitoring van deze experimenten in onderzoeksjaar 2 levert inzichten op over de randvoorwaarden voor samenwerking op de breuklijn tussen vrije tijd, jeugdhulp en onderwijs. Daarnaast geven een aantal extra activiteiten mee input: terugkoppeling respondenten, interviews Nieuw Gent, uitwisselingsforum. Het project is uiteindelijk afgerond op het einde van het tweede jaar.

Onderzoeksjaar 1: analyse van de thematiek via literatuurstudie en interviews

Onderzoeksjaar 2: experimenten en acties

Onderzoeksjaar 3: valorisatie en disseminatie (niet uitgevoerd)

In dit tussentijds rapport n.a.v. onderzoeksjaar 2 beschrijven wij de opzet en monitoring van de experimenten en acties, en de inzichten dat dit oplevert.

In het tweede onderzoeksjaar werken wij opnieuw vanuit de principes van actieonderzoek (Dartel, 2012; Van Acker, K. en collega's, 2021). Daarbij is de participatie van actoren essentieel, zoals eerder aangegeven in rapport 1. Dit betekent dat het onderzoeksopzet en de verschillende onderzoekstappen steeds afgetoetst worden met de deelnemers en concreet vorm krijgen via de participatie van de deelnemers. Wij kiezen bewust voor actieonderzoek zodat er via de adviescommissie, de stuurgroep en de participatie van de deelnemers in het werkveld tot breed gedragen onderzoeksbevindingen en -aanbevelingen kan gekomen worden en er dus meer garantie is op een in de praktijk werkbaar resultaat.

Vanuit deze strategie voeren wij in de loop van het tweede projectjaar een aantal aanpassingen aan de originele opzet door in samenspraak met het werkveld, de adviescommissie en de stuurgroep. Zo sturen wij het geplande leefwereldgerichte intervisietraject in Nieuw Gent bij. De manier waarop dit gebeurt en de redenen voor deze bijsturing bespreken wij onder punt 4.2 'leefwereldgerichte intervisies'.

De keuze voor participatief actieonderzoek houdt in dat er gaandeweg het onderzoeksproces al inzichten ontstaan bij de respondenten en er zo een leerproces op gang komt tijdens het onderzoeksproces zelf. De resultaten van dit leerproces voor Gentse werkveldactoren beschrijven wij in dit rapport van onderzoeksjaar 2 onder deel 2 'resultaten'.

1.3 Analyse

Dit tweede onderzoeksjaar bevat verschillende activiteiten waaruit data worden verzameld: interviews, intervisies en focusgroepen bij de terugkoppeling aan respondenten en via een uitwisselingsforum. De interviews en focusgroepen zijn opgenomen en getranscribeerd. Bij de intervisies werken wij met notulen tijdens en meteen na de bijeenkomsten. Wij analyseren elke activiteit apart. De resultaten bespreken wij iteratief en dit via een combinatie van inductief en deductieve besprekingen (Hsieh & Shannon, 2005). Door deze herhaaldelijke kritische bespreking zowel in het onderzoeksteam als door de terugkoppeling naar respondenten en deelnemers aan activiteiten, komen wij tot een diepgaand begrip van de thema's vanuit een leefwereldperspectief (Grunwald & Thiersch, 2009; Kuntz, 2016).

2 Stuurgroep

De stuurgroep is samengesteld uit 3 vertegenwoordigers van Stad Gent en 3 van Arteveldehogeschool en het onderzoeksteam. Er zijn in dit onderzoeksjaar 2 stuurgroepsamenkomsten vooropgesteld waarbij wij beslissingen nemen omtrent de voortgang van het project, rekening houdend met de resultaten uit het actieonderzoek en de suggesties van de adviescommissie. Door interne omstandigheden met impact op het project, is de tweede bijeenkomst verdaagd naar eind september 2022.

Ledenlijst en functie stuurgroep, zie deel 2 van onderzoeksrapport 1.

3 Adviescommissie

Wij plannen ook 2 adviescommissiesamenkomsten in onderzoeksjaar 2 waarbij de leden feedback geven op het onderzoek en het project zo participatief richting geven. De leden van de adviescommissie vormen de link naar relevante partners en sleutelorganisaties m.b.t. het centrale onderzoeksthema van dit project.

Door interne omstandigheden met impact op het project, is de adviescommissie van augustus 2022 geannuleerd. Deze gaat op een latere datum door, na de oplevering van dit onderzoeksrapport, doorgaan.

Ledenlijst en functie adviescommissie, zie deel 2 van onderzoeksrapport 1.

4 Experimenten

4.1 Terugkoppelmoment respondenten

Als eerste onderzoeksactie is er een terugkoppelmoment met de respondenten van de interviews uit het eerste onderzoeksjaar, gericht op reflectie, ontmoeting, uitwisseling en verduurzaming van de opgedane inzichten. Wij polsen naar interesse in deelname aan dit reflectiemoment bij alle geïnterviewde respondenten uit het eerste onderzoeksjaar. Zes respondenten zijn aanwezig en tonen een sterke betrokkenheid: jeugdhulpverlening (3), jeugdwelzijnswerk (3).

Na een presentatie van de resultaten uit het eerste onderzoeksjaar gaan wij met de respondenten in dialoog over de volgende drie vragen:

- Welke spanning of uitdaging komt voor jou als meest prioritair naar voor in dit verhaal?
- Wat is volgens jou het grootste knelpunt?
- Welke acties zou je zelf voorstellen om tot meer duurzame samenwerkingsverbanden te komen tussen vrije tijd, jeugdhulp en onderwijs?

Een analyse van dit groepsgesprek levert inzichten op over belangrijke principes voor de samenwerking op de breuklijn tussen vrije tijd, jeugdhulp en onderwijs. Deze principes bespreken wij in deel 2, resultaten.

4.2 Leefwereldgerichte intervisies

De opzet van de intervisies is om van onderuit te onderzoeken hoe een leefwereldgericht perspectief in een intervisietraject vorm krijgt en hoe dit vervolgens de kijk op samenwerking in en over sectoren heen verbreedt, om de rechten van kinderen en jongeren beter open te stellen. Dit betekent dat het leefwereldgericht werken over meer gaat dan het aansluiten op de contexten van jongeren en/of veldwerkers. Het gaat ook over het serieus nemen van de fricties die in de leefwereld besloten liggen en die gaan over concrete vormen van maatschappelijke ongelijkheid. Leefwereldgericht werken betekent dan ook actief deze ongelijkheid detecteren en hierop acties ontwikkelen die gericht zijn op verandering van maatschappelijke instituties en beleid.

4.2.1 Early out

a) Historiek Early Out

Early Out is een project dat werd opgezet vanuit Stad Gent in samenwerking met drie partners in het middenveld, nl. Vzw Jong (Jeugdwelzijnswerk in Gent), Vzw Averroes (zelforganisatie en breed aanbod in de leefwereld van jongeren o.a. jeugdwelzijnswerk) en De Sleutel (drughulpverlening). De kern van het project en het opzet ervan is om sneller in te kunnen spelen op problematisch druggebruik bij tieners en jongeren. Dit wil men verwezenlijken via een sterke samenwerking tussen verschillende actoren om snel op fenomenen te kunnen inspelen en tegelijk ook proactief acties op te zetten (bv. vorming naar jongeren) die ervoor kunnen zorgen dat tieners en jongeren in kwetsbare situaties minder snel in problematisch gebruik vervallen. Daarvoor worden er twee medewerkers van De Sleutel ingezet op twee wijklocaties in Gent (Ledeberg en Brugse Poort). Daar sluiten deze aan op zowel de werkingen van vzw Jong en Averroes, maar zorgen ze ook voor voldoende connectie met verschillende wijkpartners om acties op te zetten rond druggebruik.

b) Intervisies Early Out

Bij aanvang van het project wordt al snel de nood aan intervisie duidelijk. Deze vraag sluit aan bij het onderzoeksproject en wordt opgenomen door één van de onderzoekers. In het voorjaar van 2021 start een intervisietraject met de projectmedewerkers. Het gaat hier in eerste instantie over intervisie tussen de 6 mensen die concreet op dit project werken en dus in het veld actief zijn met tieners en jongeren. Hoewel er gaandeweg ook noden worden geformuleerd naar intervisie op mesoniveau (tussen coördinatoren van de verschillende betrokken organisaties), wordt dit nog niet verder opgenomen.

Sinds de start van het traject vinden **8 intervisies** plaats. We starten hierbij vanuit de noden die de veldwerkers ervaren in de leefwereld van tieners en jongeren. Hoewel de nadruk vooral ligt op een inhoudelijke insteek, is er vaak ook een nood aan het inbrengen van operationele zaken (we gaan hier bij de bespreking van de resultaten kort op in).

c) Meta-bevraging

Om het intervisietraject samen met de deelnemers te evalueren vullen zij een korte bevraging in over hun ervaring en over de invloed van de intervisiebijeenkomsten op hun werking. De respondenten vullen deze bevraging in tijdens een intervisiebijeenkomst. De onderzoeker vult dit aan met een groepsgesprek over de antwoorden. Deze twee methoden hebben tot doel het effect van de intervisies te bevragen en dit zowel op micro-, meso- als macroniveau. In de bevraging beoordelen de respondenten de volgende stellingen aan de hand van een vijfpuntenschaal van helemaal niet akkoord tot helemaal akkoord.

- Ik vond de intervisiemomenten interessant.
- De intervisiemomenten hebben een invloed gehad op mijn manier van werken.
- Door de intervisiemomenten is mijn kijk op de andere aanwezige organisaties veranderd.
- De intervisiemomenten hebben een invloed gehad op de manier waarop ik samenwerk met de andere aanwezige organisaties.
- De intervisiemomenten hebben de samenwerking tussen mijn organisatie en de andere aanwezige organisaties beïnvloed.
- De intervisiemomenten hebben gezorgd voor een meer open communicatie tussen de aanwezige organisaties.

- De intervisiemomenten zorgden voor veranderingen in het beleid van mijn organisatie.

De resultaten van deze bevraging zijn te vinden in deel 2 ‘resultaten’.

4.2.2 Nieuw Gent

a) Historiek Nieuw Gent

Zoals blijkt uit de reacties tijdens overleg met wijkactoren, is er in de wijk Nieuw Gent een groot draagvlak voor de sociale werking met jongeren van 18-20 jaar. De wijk kent, zoals andere wijken in de 19de eeuwse gordel van Gent, bijzondere uitdagingen op een aantal indicatoren. Zo is er een grotere bevolkingsdichtheid, meer mensen van niet-Belgische herkomst en meer mensen die leven van een leefloon (Wijkmonitor, 2022¹). Deze indicatoren en eventuele cumulatie ervan zorgt voor een grotere druk op de wijk. Dit heeft impact op jongeren op de wijk, die meer kans hebben om ook individueel te kampen met problemen als gevolg van de levenssituatie. Zoals ook onderzoek aantoonde, kunnen deze problemen doorheen de tijd cumulatief zijn en dienen deze bekeken te worden als interactioneel met maatschappelijke instituten (Vettenburg, 1989). Onderzoek toont ook aan dat er meer kans is bij jongeren in kwetsbare situaties op problemen op gebied van onderwijs, werksituatie, huisvesting, gezondheid en (psychisch) welzijn (Hauspie et al., 2010). Er wordt op de wijk ook specifiek aanbod voorzien dat zich richt naar jongeren zoals een jeugdhuis, jeugdstraathoekwerk en sportaanbod.

Binnen de volwassenenwerking in Nieuw Gent wordt de brug tussen vrije tijd en hulpverlening gemakkelijk gelegd, maar voor jongeren ontbreekt hiervoor een duidelijk aanspreekpunt, dit wordt aangegeven door veldwerkers uit de wijk (persoonlijke communicatie beleidswerkers Nieuw Gent, april 2021, september 2021). Om de zorgen die leven bij jeugdwerkers over de jongeren in deze wijk op te vangen, zijn recent twee nieuwe functies gecreëerd in het sociale veld van Nieuw-Gent. Enerzijds startte er voor de zomer van 2021 een jeugdstraathoekwerker, anderzijds werd er een opgroeicoach aangesteld voor jongeren onder de 12 jaar. De functie van opgroeicoach is een nieuwe functie die zich richt op de doelgroep jonge kinderen van 0-12 jaar en die in september 2021 is gestart met het in kaart brengen van de noden en verwachtingen van veldwerkers. Het in kaart brengen van die noden blijkt niet evident. Het vraagt immers veel tijd om voeling te krijgen met de noden van organisaties, in het bijzonder t.a.v. kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties.

b) Werkgroep Jeugd-Welzijn Nieuw Gent

In september 2021 sluiten wij als onderzoekers aan op een bijeenkomst van de werkgroep Jeugd-Welzijn Nieuw Gent, waarin de wijkregisseur de actieve partners van jeugdwerk, jeugdhulp en onderwijs in de wijk samenbrengt. We stellen hier het project ‘Op het randje’ voor en peilen naar de noden en randvoorwaarden voor de opstart van een leefwereldgericht intervisietraject. De randvoorwaarden die naar boven komen, worden hieronder in deel 2 ‘resultaten’ besproken. In oktober 2021 wordt een uitnodiging verstuurd naar alle deelnemers van deze werkgroep voor een eerste bijeenkomst in het kader van intervisie. Ondanks het feit dat de meerwaarde van intervisie tijdens de werkgroep door verschillende deelnemers beaamd wordt, komt op deze uitnodiging echter beperkte reactie.

---

¹ Zie: https://gent.buurtmonitor.be/jive?report=wijkmon_z_t&input_geo=ggw7_4402120

Vanuit deze vaststelling beslissen wij in overleg met de wijkregisseur om een korte bevraging op te stellen om bij de deelnemers nogmaals te peilen naar hun noden en randvoorwaarden voor het opstarten van intervisie. De resultaten uit deze bevraging zijn verwerkt in deel 2 'resultaten'. In november 2021 versturen wij op basis van de resultaten uit de bevraging een nieuwe uitnodiging waarop opnieuw beperkte reactie komt. Er komen wel meerdere antwoorden van de deelnemers terug met de vraag om de leeftijd/doelgroep voor deze intervisie te verlagen.

Ook tijdens de eerste presentatie van het onderzoeksproject op de werkgroep Jeugd-Welzijn Nieuw Gent komt al naar voor dat er nood is aan een betere afstemming over het aanbod voor jonge kinderen, jonger dan 15 jaar. Er wordt hierbij gepleit voor een preventieve insteek, naast een curatieve, om kwetsbare kinderen en gezinnen beter te bereiken.

Met kinderen is het makkelijker om preventief te werken, het is voor kinderen een minder bewust proces dan bij jongeren. (jeugdwerker)

Hoe deze insteek zich verhoudt tot de vooropgestelde initiële onderzoeksvraag wordt verder in deel 2 besproken.

Eenzijds wordt de nood aan intervisie/dialoog tussen verschillende actoren dus erkend op de werkgroep Jeugd Welzijn, anderzijds komt er weinig respons op de uitnodiging tot de start van een intervisietraject m.b.t. de doelgroep jongeren vanaf 15 jaar. Daarenboven maakt de korte onlinebevraging ook duidelijk dat er een expliciete nood is aan intervisie/dialoog tussen de verschillende actoren die werken met kinderen jonger dan 15 jaar.

Na afstemming met de wijkregisseur en opgroeicoach Nieuw Gent, de adviescommissie en de stuurgroep, wordt beslist om vervolgacties op te zetten op twee sporen.

- Opvolgen/ondersteunen van samenwerking tussen actoren in Nieuw Gent vanuit een leefwereldgerichte intervisieblok t.a.v. jongeren onder 15 jaar. Hiervoor vinden wij aansluiting bij de acties die de opgroeicoach daarrond al voor ogen heeft, zoals de opstart van bijeenkomsten voor vrijetijdsorganisaties in Nieuw Gent. (Zie hieronder c)
- Netwerkanalyse in Nieuw Gent t.a.v. de ondersteuning voor jongeren vanaf 15 jaar: via diepte-interviews komen we tot een wijkanalyse op casusniveau om de complexiteit van de noden rond samenwerking t.a.v. jongeren in Nieuw Gent in kaart te brengen, en vandaaruit verdere acties te plannen. (Zie hieronder d)

c) Intervisies Nieuw Gent jongeren onder de 15 jaar

Voor het ondersteunen van de samenwerking tussen actoren t.a.v. jongeren onder 15 jaar in Nieuw Gent vinden wij aansluiting bij een initiatief die de opgroeicoach hierrond al voor ogen heeft. In afstemming met de opgroeicoach beslissen wij te komen tot een monitoringsproces van hoe intervisiebijeenkomsten een duurzame afstemming tussen jeugdwerkactoren in Nieuw Gent kunnen faciliteren. De onderzoeker neemt hierbij een flankerende rol in, zodoende de samenwerking tussen actoren te analyseren en het proces van een intervisietraject onderzoeksmatig mee op te volgen. Er vinden **5 sessies** plaats. Tussen de opeenvolgende intervisiebijeenkomsten vindt een systematische afstemming en nabespreking plaats tussen de opgroeicoach en het onderzoeksteam, vanuit een reflectief, leefwereldgerichte blik op het proces.

Vanuit de onderzoeksopzet is het concrete doel te kijken hoe een leefwereldgerichte bril van onderuit vorm krijgt bij de verschillende deelnemers en hoe dit vervolgens hun perspectief op samenwerking verbreedt, in het bijzonder t.a.v. kinderen in maatschappelijk kwetsbare situaties.

d) Interviews Nieuw Gent jongeren boven de 15 jaar

Om te komen tot een wijkanalyse van de complexiteit van de noden rond samenwerking t.a.v. jongeren vanaf 15 jaar in Nieuw Gent, voeren wij met het onderzoeksteam diepte-interviews met 6 praktijkwerkers uit de wijk: 2 eerstelijns werkers, 2 jeugdwerkers en 2 outreachende hulpverleners. Centraal hierbij staat de reconstructie van het netwerk, de relaties en belevingen van de jongeren, alsook van de professionals en organisaties waarmee ze wel en niet in aanraking komen.

De data uit de interviews zijn verwerkt in Deel 2, resultaten.

4.3 Uitwisselingsforum Gentse actoren

Het uitwisselingsforum plannen wij een eerste keer op 14/12/2021 maar dienen wij vanwege de kritieke coronasituatie op dat moment te annuleren. Wij verleggen het forum naar 2 juni 2022.

De doelgroep voor dit uitwisselingsforum zijn Gentse actoren uit jeugdhulp, jeugdwelzijnswerk en onderwijs, zowel praktijkwerkers als stafmedewerkers. Doel is om via dit uitwisselingsforum de resultaten van de verkenning uit het eerste onderzoeksjaar voor te stellen, de Gentse actoren over de sectoren heen met elkaar in gesprek te laten gaan via 3 dialoogtafels, en leefwereldgerichte intervisie als antwoord te verkennen met de aanwezige Gentse actoren.

Aan dit uitwisselingsforum nemen 29 actoren deel: jeugdwelzijnswerk (4), hulpverlening (13), onderwijs (4), Stad (8).

5 Bijkomende activiteiten

‘Op het randje’ is niet het enige project dat zich buigt over de samenwerking (in Gent) tussen actoren en sectoren die werken met jongeren in kwetsbare situaties. Wij leggen contact met een aantal projecten. Bedoeling van deze contacten is het leren kennen van deze projecten en een eerste verkenning te doen van wat wij kunnen leren van elkaar en hoe wij elkaar zouden kunnen versterken.

5.1 Uitwisseling aanverwante projecten

Ook binnen Arteveldehogeschool werken collega-onderzoekers eveneens op thema's op de brug tussen jeugdwerk, jeugdwelzijnswerk, hulpverlening en onderwijs. Of er is een project gericht op het aspect samenwerking, los van thema en sectoren. Met elk van hen houden wij een uitwisselingsgesprek. We verkennen elkaars project en zoeken naar verbindingen.

Projecten:

-Erasmus+ Urban SOS: <https://www.amsterdamuas.com/urbansos/about/about.html>

- PWO Buurtcampus: <https://www.arteveldehogeschool.be/projecten/buurtcampus-buurt-naar-de-campus-en-campus-naar-de-buurt-brengen>
- PWO Buurtmakers, kwetsbare jongeren volgen STEM-trajecten rond circulaire economie: <https://www.arteveldehogeschool.be/projecten/buurtmakers-kwetsbare-jongeren-volgen-stem-trajecten-rond-circulaire-economie>
- PRONET, professionalisering van netwerken: <https://sites.arteveldehogeschool.be/pronet/>

5.2 Extra activiteiten

- Volgen vorming PRONET: <https://sites.arteveldehogeschool.be/pronet/pronet/pronet/bijbscholing-en-begeleiding>
- Postervoorstelling project OHR op Open Forummoment Jeugdwelzijnswerk Gent – 08/03/2022
- PONT-ON kennismakingsoverleg - 30/03/2022: Een ‘bruggenbouwproject’ tussen de geestelijke gezondheidszorg, de jeugdhulp en het jeugdwelzijnswerk. De opzet is om vanuit een logistieke cel vorming en consult aan te bieden aan begeleiders in het jeugd(welzijns)werk over geestelijke gezondheidszorg bij jongeren. Dit tijdelijk project is gegroeid vanuit een samenwerking tussen het CGG en het Overkophuis, die zich in de eerste plaats tot de jongere zelf richten.
- Bijwonen Kick-of Gents spijbelactieplan - 22/03/2022: gericht naar het brede werkveld in Gent.
- Voorstelling project OHR aan Onderwijscentrum Gent – 26/04/2022. Vanaf dit projectjaar is Onderwijscentrum Gent vertegenwoordigd in de stuurgroep.
- Bijwonen studiedag Onderwijscentrum: Actiedag Operatie Geslaagd ‘Samen tegen Vroegtijdig Schoolverlaten’ - 10/05/2022
- Presentatie OHR op TISSA-congres, Gent – 23/08/2022 (<https://www.tissa.net/en>)

DEEL 2: RESULTATEN

1 Analyse acties werkjaar 2

In deel 1 beschrijven wij de verschillende experimenten die wij dit jaar onderzoeken. In dit deel 2 werken wij de analyse uit per experiment. Vervolgens trekken wij transversale conclusies. Deze conclusies leiden tenslotte tot een referentiekader voor leefwereldgerichte interviews.

1.1 Terugkoppelmoment respondenten

Tijdens het terugkoppelmoment met de geïnterviewden uit onderzoeksjaar 1 komt de complexiteit van het verhaal rond samenwerking op de breuklijn tussen jeugdhulp, jeugdwelzijnswerk en onderwijs opnieuw naar boven. De spanningsvelden uit het eerste onderzoeksjaar leggen wij aan hen voor. De respondenten benoemen het belang van alle spanningsvelden en hoe deze onderling sterk kunnen samenhangen. De drie niveaus (micro, meso, macro), zoals te lezen in onderzoeksrapport 1, komen hier opnieuw sterk naar voor.

Wanneer het gaat over acties die er zijn om meer duurzame samenwerkingsverbanden te creëren tussen vrije tijd, jeugdhulp en onderwijs, komen de respondenten niet meteen met concrete voorstellen, maar hameren ze vooral op enkele algemene principes die ook aansluiten bij de resultaten van onderzoeksjaar 1. Zo onderstrepen zij het belang van wederzijds respect tussen organisaties en het kennen van elkaars opdracht en visie. Daarnaast zetten zij ook het belang aan heldere afspraken voor een goede samenwerking in de verf.

Wederzijds respect tussen organisaties wordt volgens de respondenten op dit moment verhinderd door een machtsonevenwicht tussen organisaties. Wantrouwen tussen organisaties (meso) maar ook tussen een organisatie en een jongere (micro) staat een open visie ten opzichte van elkaar en afstemming in de weg. Hokjesdenken en managementlogica's houden volgens de respondenten dat wantrouwen in stand. Zij ervaren concurrentie tussen organisaties en versnippering van het middenveld.

Tevens zorgt onvoldoende kennis voor aannames over andere organisaties: het 'niet kennen' van elkaar, de onbekendheid van het aanbod en werkwijze van andere organisaties. Zo geeft een respondent bijvoorbeeld aan door de veelheid aan projecten het bos door de bomen niet meer te zien.

Voor mij zou een echt werkbaar sociale kaart voor jongeren een grote hulp zijn. Daarin zou kort het aanbod, de verwachtingen moeten staan van relevante organisaties. (hulpverlener)

Ook het belang van doelgericht en efficiënt samenwerken komt naar voor. Er is de ervaring dat er vaak te weinig en op de verkeerde momenten wordt samengezeten. Bij de start van een samenwerking is het volgens één van de respondenten belangrijk af te stemmen over: waarom zitten we samen en wat willen we bereiken? PRONET (2021) spreekt in dit verband over het belang van 'taal te geven aan de variatie en diversiteit van samenwerking tussen organisaties en onderscheidt soorten netwerken op basis van finaliteit (Agranoff 2007, in PRONET, 2021). Wanneer hier weinig transparantie over is, ontstaan spanningsvelden alvorens een samenwerking goed en wel vorm heeft gekregen.

Met betrekking tot wantrouwen tussen een organisatie en een jongere benoemt een respondent dat jongeren soms wantrouwen voelen ten opzichte van een specifieke methodiek van een organisatie,

maar dat daarnaast organisaties ook soms wantrouwen hebben ten opzichte van een specifieke jongere. Ze hameren op het belang van de vertrouwensrelatie tussen een begeleider en een jongere. Vanuit dit vertrouwen kunnen grenzen gesteld worden. Dit staat tegenover de ervaring van een aantal respondenten dat sommige organisaties al grenzen stellen nog voor dat vertrouwen er is.

De respondenten onderstrepen dat het perspectief van de jongere altijd de focus of het vertrekpunt van samenwerking moet zijn. Ze zien daarom kansen in casusgericht samenwerken. Daarin komt ook het belang van continuïteit voor de jongeren terug naar voor, zoals onderstaande citaten aantonen.

Er is vaak sprake van één jongere en dan een horde hulpverleners. Maar wie staat dan naast de jongere? We moeten iemand activeren die die rol opneemt, maar op dit moment fluctueert dat constant. (hulpverlener)

We moeten gaan naar aanbod op lange termijn, waarbij er overlap mogelijk is en overzicht over het aanbod... Dit vraagt ook professionalisering van veldwerkers en organisaties. (hulpverlener)

De deelnemers benoemen een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid over de jongeren waarmee zij werken als een randvoorwaarde voor succesvolle samenwerking. Dit sluit aan bij de leefwereldgerichte oriëntatie van waaruit dit onderzoek ook vertrekt en legitimeert de keuze voor leefwereldgerichte intervisietrajecten. In dit reflectiemoment onderstreept een deelnemer het belang van eigenaarschap van de jongeren waarmee men werkt, als volgt: *'We moeten de jongeren dichterbij ons krijgen'*. Hiertoe is er wel nood aan een zekere vrijheid in werkwijze van veldwerkers, een zekere vrijheid om buiten de lijntjes te kleuren van voorgestructureerde werkwijzen en werkvormen.

De jongere meer betrekken in de interne organisatiestructuur, bv. jongeren uitnodigen op een intern overlegmoment, en de jongere als het ware mee bouwrecht geven over de vormgeving van de organisatie, is volgens de respondenten geen evidente visie voor een organisatie. Het kan wel de interne reflectiviteit aanwakkeren die nodig is om jongeren in kwetsbare situaties 'op het randje' beter te ondersteunen in de toegang tot hun grondrechten. Erg vasthouden aan de eigen interne structuur van een organisatie zou dit in de weg staan. Deze interne reflectiviteit staat volgens één van de respondenten wel in spanning met het moeten voldoen aan de verwachtingen van de eigen organisatie. Het belang van een lerende organisatie en het durven intern afstemmen om op basis daarvan je eigen aanbod aan te passen, wordt hierbij onderstreept.

We moeten durven gemiste kansen benoemen naar elkaar toe en elkaar durven consulteren m.b.t. specifieke casussen of gebeurtenissen. (jeugdwerkers)

Wij merken op dat dit terugkoppelmoment daartoe al kan bijdragen. Naar aanleiding van een specifieke casus die aan bod komt tijdens dit terugkoppelmoment, wisselen betrokken praktijkwerkers aan het einde van dit moment contactgegevens uit. Zij geven aan dat de besproken feedback wel intern besproken is, maar nog niet is uitgewisseld tussen de twee organisaties.

Tot slot verwijzen deelnemers naar de nood aan een 'safe zone' voor het delen van informatie over jongeren in samenwerking met andere organisaties. Zij geven aan dat gedeelde informatie over jongeren tussen organisaties vaak gefilterde informatie wordt, vanuit interpretaties van verschillende betrokkenen, omwille van bezorgdheden over het welbevinden van de jongeren.

Ik zit vaak met de vraag: wat kan ik delen? Indien er gevoelige informatie wordt gedeeld met een andere instantie kan dat leiden tot ingrijpen die het welbevinden van de jongere schaden. (jeugdwelzijnswerker)

1.2 Leefwereldgerichte intervisie Early Out

Zoals aangegeven gaat dit project over het beter bereiken van jongeren die in aanraking komen met druggebruik of risico lopen om via gebruik terecht te komen in (druggerelateerde) problemen, maar naast het probleem van eigen gebruik ook ingeschakeld worden in het dealen en gerelateerde netwerken. Bovendien gaat het bij aanvang vaak ook over grenzen kunnen en durven stellen ten aanzien van personen met invloed en macht die deze netwerken opzetten en aansturen. Om hier een antwoord te proberen op bieden is het opzet om meer samenwerking te realiseren tussen zelforganisaties, het jeugdwelzijnswerk en de drughulpverlening.

Bij aanvang van het project wordt vrij snel ook intervisie voorzien vanuit 'Op het randje'. Omdat de betrokkenheid er is bij de start van het project worden ook enkele zaken duidelijk die te maken hebben met de opzet en de vormgeving van het project. Er is bijvoorbeeld weinig concrete aansturing voor het project die overkoepelend werkt vanuit de doelstellingen van het project. Veldwerkers signaleren vrij veel onduidelijkheid vanuit hun respectievelijke organisaties. Doordat dit signaal vrij snel op de tafel komt van de intervisie kan hier een stuk aan tegemoet gekomen worden via de inzet van coördinatie vanuit de stad. Hoewel dit een belangrijke meerwaarde betekent in de concrete operationalisering van het project, blijft dit wel een aandachtspunt in samenwerking en netwerkontwikkeling. We komen hieronder op dit spanningsveld terug.

Bij aanvang expliciteren de veldwerkers ook een aantal centrale thema's. Dit gaat onder meer over het bereiken van jongeren in aansluiting op het jeugdwelzijnswerk en de zelforganisaties, de methoden die haalbaar zijn om jongeren te informeren over druggebruik, wat de noden zijn bij veldwerkers zelf om dit op te nemen en wat we leren uit de verbinding van de functies jeugdwelzijnswerk, drughulpverlening en zelforganisaties.

1.2.1 MICRONIVEAU

a) Ruimte en aandacht voor diversiteit aan werkcontexten

Er is grote nood bij veldwerkers die dagdagelijks in de contexten van jongeren aan de slag zijn om te kunnen uitwisselen over die realiteit. Het wordt doorheen de intervisies ook duidelijk hoezeer die nood aan uitwisseling over elkaars contexten ook aanwezig is. Dit uitwisselen ontstaat ook pas na verloop van tijd, zeker indien het gaat over moeilijke thema's zoals visieverschil. Na verloop van tijd, als mensen elkaar kennen, is het ook mogelijk om zaken te benoemen. Een voorbeeld hiervan is de perceptie bij jongeren, maar ook bij jeugdwerkers over bv. drughulpverlening. Hierover leven heel wat aannames (de impact van aannames over elkaars aanbod wordt ook als bijzonder belangrijk punt aangegeven in onderzoeksjaar 1). Deze aannames komen ook duidelijk aan bod in de intervisies en zorgen vaak voor evoluties op verschillende niveaus: individueel als 'lerend', op groepsniveau als 'kunnen oneens zijn' en 'begrip tonen', op projectniveau kunnen 'bijsturen op doelstellingen'.

Tegelijk zien we hoe verschillen in werkwijze, taal en visie een bijzonder grote rol spelen in samenwerking. Alle deelnemers erkennen het belang van uitwisseling. Daarnaast is het voor hen ook belangrijk om over concepten te kunnen nadenken. Zo wordt bv. duidelijk dat er door de

verschillende partners een ander begrip leeft rond het concept 'outreaching'. Door dit voldoende open en in concreto door te spreken op een intervisie ontstaat dan enerzijds een beter begrip over het concept, maar ook een sterkere erkenning van elkaars werk. Dit betekent ook dat vooraannames niet per se verdwijnen, maar wel onderwerp uitmaken van gesprek.

Om dit tijdens intervisies waar te maken is er nood aan voldoende tijd. Dit is geen evidentie. Het bij elkaar komen met iedereen erbij is niet zo eenvoudig. Vaak zorgen zowel individuele als organisatieagenda's ervoor dat er al eens iemand afwezig is. Dit zorgt voor moeilijkheden in tempo's en ritme, zowel voor de persoon zelf, als voor de aanwezigen.

Omgaan met conflict is een thema dat sterk naar voor komt tijdens intervisies. Zo is het niet altijd evident om spanningen te bespreken. Er dient voldoende connectie te zijn om dit te doen. We zien echter dat er ook heel wat ruimte ontstaat als dit wel gebeurt. Hier speelt de intervisor een grote rol om ook telkens verschillende perspectieven te laten bestaan en ook een stuk te modereren. Tegelijk blijkt de inbreng van een specifiek perspectief zoals de leefwereldoriëntatie een bijzondere meerwaarde. Dit vergt van de intervisor voldoende balans tussen wat deelnemers inbrengen en voldoende kennis van het veldwerk en de sectoren, maar ook van het kader zelf. Zo kan die op gepaste momenten voorbeelden inbrengen die aansluiten met de thema's die mensen zelf dagdagelijks in de praktijk ervaren.

b) Groeiend begrip voor diverse werkcontexten en opdrachten

Verschillende organisaties in Early Out hebben verschillende opdrachten. Dit kan eveneens voor spanningen zorgen. Het doel en het middel om een bepaald doel te bereiken zijn vaak onderwerp van discussie. Door deze elementen onderwerp te maken van gesprek ontstaat ook begrip voor de diversiteit van werkcontexten en opdrachten. Tegelijk zien we dat er ook collectief een groep ontstaat die sterker naar voor komt om bepaalde zaken centraal te zetten die als positief worden ervaren (bv. de manier waarop jongeren op hun maat en op hun tempo bereikt worden in het jeugdwelzijnswerk). Maar ook bepaalde drempels worden collectiever gedragen en hierdoor ontstaat ook actiebereidheid om deze weg te werken (zowel op microniveau, maar ook naar de eigen organisatie toe of naar het beleid toe).

c) Vooraannames nemen af en ruimte wordt groter om inhoudelijk te werken

Zoals gezegd nemen vooraannames over elkaars aanbod af. Tegelijk toont het proces ook het belang om conflict telkens ook opnieuw in te brengen en door te spreken. Dit is een collectieve opdracht van de intervisiegroep, maar eveneens een aandachtspunt van de intervisor. Centraal staat hier een beter bereik van jongeren en de aandacht voor de pedagogische relatie met hen. Veldwerkers of frontliniewerkers hebben vaak een sterke drive in het centraal zetten van jongeren. Tegelijk zien we in de intervisie een spanning tussen de nood aan begrenzing (vaak gelinkt aan het haalbaar zijn van het werk en de druk op veldwerkers) en het inzicht dat ontgrenzend werken, zonder vooraf bepaalde agenda of doel, ook een noodzaak is. Hoewel het niet zo hoeft te zijn dat er van bij aanvang een sterke gedragen visie bestaat tussen de verschillende actoren, is het wel belangrijk om dit doorheen de intervisie te ontwikkelen door op een voldoende diepgaande manier in te gaan op spanningen en conflicten die ontstaan op de kruispunten van elkaars opdrachten.

1.2.2 MESONIVEAU

In de intervisie wordt ook duidelijk dat er drempels aanwezig zijn op organisatieniveau die rechtstreeks impact hebben op de samenwerking op het terrein. Zo geven praktijkwerkers aan dat er niet altijd een goed zicht is vanuit hun organisaties op wat de dagdagelijkse praktijk inhoudt. Dit wijst op een te grote afstand tussen de coaching en intervisie en de praktijk. Sommige deelnemers geven aan dat ze zich hierdoor ook niet altijd gesteund voelen in hun praktijk. We stellen ook vast dat dergelijke projecten zoals Early Out heel wat vergen van medewerkers, enerzijds omdat de specifieke aanpak van leefwereldgericht werken geen evidentie is in de praktijk, anderzijds omdat ze in dit soort werk ook geconfronteerd worden met een complexiteit aan situaties en vragen vanuit jongeren waar ze soms in het werkveld vrij alleen in staan. Zo geeft iemand aan dat jongeren zijn positie sterk bevragen en dat hij niet altijd in staat is om daarmee om te gaan. Hij ervaart wel steun van de partners, maar in die situaties sta je er toch vaak alleen voor.

Er wordt ook aangegeven dat organisaties intekenen op nieuwe projecten en dat deze beslissingen vaak genomen worden 'boven' de hoofden van veldwerkers. Dit zorgt soms voor een te eenvoudige voorstelling van zaken, die in de praktijk niet altijd evident zijn om te realiseren. Een voorbeeld hierbij is het bereiken van jongeren in vormingen over drugproblematiek. Dit schrijft zich snel in in de opzet van een project, het is echter niet altijd zo evident om dit te realiseren in de praktijk. Dit sluit ook aan bij een macro-element (zie onder), waarbij de vormgeving van convenanten niet altijd in lijn is met de vaak flexibele noden naar grensoverschrijdend werken op het terrein.

Een derde element gaat over het outsourcen van intervisie of reflectietijd. We zien dat heel wat organisaties sterk onder druk staan. Dit heeft te maken met de steeds grotere roep naar efficiëntie en effectiviteit. Dit betekent concreet dat men cijfers dient te halen en dat tijd heel sterk gelimiteerd is, ook voor reflectie over het eigen werk. Het gebrek aan interne mogelijkheden om na te denken over de inhoud en vormgeving van het werk is een belangrijk aspect van goed sociaal werk. Dit lijkt in organisaties echter sterk onder druk te staan. Als we dit relateren aan netwerken en samenwerking, dan zien we dat dit mogelijk ook een rol speelt in de verschillende invulling van samenwerking of intervisie. Zo zit niet iedereen met dezelfde ruimte en tijd in zo'n intervisie. Dit lijkt een belangrijk signaal op niveau van organisaties, nl. voldoende tijd voorzien voor deelnemers aan samenwerkingsverbanden en netwerken, zodat ze dit ook volwaardig kunnen opnemen.

Bovendien wordt uit de metabevraging ook duidelijk dat het niet enkel gaat over tijd voorzien, maar ook over bereidheid om de eigen organisatiestructuren en de agendasetting aan te passen aan nieuwe realiteiten. Dit betekent concrete mogelijkheden om ook het beleid van organisaties bij te sturen (zie onder). Veldwerkers voelen zich vaak gevangen tussen verschillende doelstellingen en verwachtingen (bv. naast netwerken en het eigen aanbod voorzien in de organisatie, ook nog instappen in een nieuw en uitdagend project). Indien interne logica's vrij statisch zijn, zorgt dit voor veel druk op praktijkwerkers die net bevraagd worden op hun flexibiliteit op de voornoemde kruispunten in de leefwereld van jongeren in kwetsbare situaties.

Het is treffend dat we ook in Early Out met een beperkt aantal deelnemers en een vrij duidelijke doelstelling, toch ook te maken krijgen met grensdiscussies en ruis op de samenwerking door overlap in verantwoordelijkheden tussen de partners. Dit kan problemen veroorzaken in twee richtingen. Ofwel ontstaat conflict omdat er teveel eigenaarschap wordt opgenomen voor éénzelfde casus (of groep jongeren), anderzijds kan er ook door de gedeelde verantwoordelijkheid een gebrek aan reëel uitgeoefend engagement ontstaan naar jongeren toe (vooral moeilijk bereikbare jongeren bijvoorbeeld). Vooral dat laatste element lijkt een belangrijk aandachtspunt. Omdat betrokken partners al een vrij groot bereik kennen is het mogelijk afroomeffect niet uitgesloten, waarbij vooral

wordt ingezet op de jongeren die al bereikt worden. Dit probleem kan zich zowel op organisatie- als netwerkniveau situeren.

1.2.3 MACRONIVEAU

Ook het beleidsniveau komt ter sprake tijdens de intervisiemomenten. Ook hier situeert zich het risico op vooraf vastgelegde agenda's (bv. het sterker inzetten op jongeren die overlast veroorzaken door gebruik). Dit zorgt, zeker bij dergelijke moeilijke projecten, voor bijkomende druk op veldwerkers. Zij situeren zich dan tussen de jongeren en de doelstellingen die in de convenant vastgelegd zijn en voor hen ook als dwingend worden gevoeld. Zo ontstaat een discussie op een intervisie over de inhouden van de convenanten van de verschillende partners. Hieruit blijken deze te verschillen van elkaar, elke partner heeft verschillende acties en indicatoren waarop deze wordt geëvalueerd. Op zich is dit begrijpelijk, het draagt echter niet altijd bij tot samenwerking op het terrein. Dit zou verholpen kunnen worden met een sterkere afstemming met de verschillende partners over het doelstellingskader van dergelijke projecten. Als samenwerking centraal staat, dan zou dit ook als doelstelling voldoende concreet geëxpliciteerd kunnen worden. Dit duidt mogelijks ook op een bredere thematisering van hoe dit soort praktijken geëvalueerd worden (bv. output/proces indicatoren of andere meer aansluitende vormen van het in beeld brengen van praktijken).

1.2.4 METABEVragING DEELNEMERS EARLY OUT

De metabevraging van de deelnemers bevestigt een aantal resultaten die we ook via andere methoden terugvonden. De metabevraging gebeurt aan de hand van een aantal vragen waarop de deelnemers een voorgestructureerd antwoord kunnen formuleren (zie boven). Omwille van de vrij beperkte groep deelnemers en de feedback van henzelf, wordt geopteerd voor een kwalitatieve bespreking.

Ik vond de intervisiemomenten interessant.

De deelnemers geven aan dat de intervisiemomenten voor henzelf en hun praktijk bijzondere meerwaarde hebben. Doordat er gestart wordt vanuit hun thema's en noden, sluiten deze ook goed aan bij hun verwachtingen. Wel wordt opgemerkt dat de organisatorische kant bij aanvang teveel tijd in beslag nam. Dit is echter voor de deelnemers niet te wijten aan de intervisie, maar eerder aan het gebrek aan aansturing die ze zelf ervaren in de beginfase van het project.

De intervisiemomenten hebben een invloed gehad op mijn manier van werken.

De intervisie wordt ervaren als belangrijk element. Mensen geven aan dat er wel wat veranderd is aan hun manier van werken, maar niet fundamenteel.

De basis was er al, maar wel wat nieuwe kaders meegekregen en vooral het constante leerproces geapprecieerd.

Anderen geven aan dat de intervisies wel blijven hangen en dat ze tijdens hun praktijk vaak denken aan thema's die worden besproken in de intervisies.

Bijvoorbeeld met outreachend werken, daar had ik geen ervaring mee, dat bespreken en ervaringen rond uitwisselen, dat heb ik wel meegenomen in mijn handelen.

Door de intervisiemomenten is mijn kijk op de andere aanwezige organisaties veranderd.

Dit element is duidelijk een meerwaarde voor de deelnemers. Door elkaar, maar ook elkaars aanbod beter te leren kennen is hun kijk veranderd.

Het [de intervisie] is een ruimte waar je eigenlijk eens kan zien hoe anderen naar zaken kijken en personen erachter leert kennen.

Voor de deelnemers is het ook op die manier dat de kijk verandert, het gaat over een meer diepgaand inzicht op wat anderen doen en waarom.

In het begin is het een drugsproject, iedereen weet over wat het gaat, dan bam, ik had finesse nog niet door van die verschillende contexten en die verschillen nogal wat ...

De intervisiemomenten hebben een invloed gehad op de manier waarop ik samenwerk met de andere aanwezige organisaties.

Hier twijfelen de deelnemers. Wat wel opvalt is de vormgeving van samenwerking. Deze wordt persoonlijker. Zo geeft iemand aan dat er voor het project veel gemaild werd, maar dat dit niet altijd werkt of niet op dezelfde manier.

Nu neem je sneller telefoon of je gaat langs, dat zorgt voor een betere connectie. Bovendien kan je ook diepgaander over zaken overleggen.

Ook de WhatsApp groep draagt bij aan snelle communicatie. Dat werkt goed omdat je elkaar al wat kent en gemakkelijker communiceert.

De intervisiemomenten hebben de samenwerking tussen mijn organisatie en de andere aanwezige organisaties beïnvloed.

Dit is iets waar twijfel rond is of eerder zelfs een negatieve inschatting bij veldwerkers. Men ziet de verandering veeleer tussen henzelf en daarvan ook afhankelijk. Er is zelfs weinig zicht hierop bij de deelnemers. Ze ervaren dit echter wel als een probleem die samenwerking ook wat in de weg kan zitten (zie boven).

Een deelnemer stelde het project voor aan zijn collega's en coördinatie. Hij geeft aan dat er wel oprechte interesse is en dat het ook wel raakt, maar hij vindt niet dat dit de organisatie in beweging brengt. Er is wel een erkenning dat dit soort werk heel erg nodig is, maar het blijft vooral iets van diegene die het uitvoert en minder iets wat ook de organisatie intern verandert. Er is zelfs twijfel bij participanten over de impact van veldwerkers in hun organisatie.

Zaken aanbrengen in de organisatie is wel iets wat we meer willen doen ... als je dingen wil veranderen moet je in beleid zitten.

Dit wijst ook op een instelling bij veldwerkers en is ook onderdeel van intervisies. De opdeling in organisatielijnen is een belangrijk aandachtspunt bij leefwereldgericht werken. Het is immers net de nabije vormgeving van het werk die hier zo kenmerkend voor is, dat vergt ook horizontale organisatiestructuren en mede impact van veldwerkers op het beleid van een organisatie. We zien hier verschillen in visie tussen participanten, maar ook in opstelling (het is pas na reflectie en confrontatie met de praktijk dat dit soort zaken in vraag wordt gesteld bij een aantal actoren).

De intervisiemomenten hebben gezorgd voor een meer open communicatie tussen de aanwezige organisaties.

Dit is gelinkt aan de vorige vraag. De participanten geven aan dat dit echt op niveau zit van individuen die rechtstreeks betrokken zijn en veel minder impact heeft op de interne teamwerking. Het is wel zo dat dit ook kan te maken hebben met de fase van het project. Het is immers een idee om daarmee verder aan de slag te gaan op teamniveau in organisaties. Er wordt ook aangegeven dat intervisie op niveau van coördinatoren van de organisaties een goede zaak zou zijn (dit idee kent nog geen concrete uitwerking).

De intervisiemomenten zorgden voor veranderingen in het beleid van mijn organisatie.

Hier zijn de deelnemers vrij duidelijk en geven aan dat dit (nog) niet aan de orde is. De wisselwerking is nu vrij onbestaand. Dit wordt aanzien als een groot werkpunt op niveau van organisatiebeleid.

1.3 Leefwereldgerichte intervisie Nieuw Gent

1.3.1 BEGINSITUATIE EN CONTEXTBESCHRIJVING

Zoals eerder aangegeven bepalen de deelnemers van dit intervisietraject gezamenlijk de agendasetting, de opgroeicoach (intervisor) neemt de organisatie en planning op zich en stuurt aan, en één onderzoeker is present vanuit een participerende-observerende rol. Een leefwereldgericht inhoudelijk kader in deze intervisies is bewust niet ‘opgedrongen’, te meer om te onderzoeken hoe dit vanuit een dergelijke setting van onderuit zichtbaar wordt of vorm kan krijgen.

De opzet is in de eerste plaats tegemoetkomen aan de samenwerkingsnaden van veldwerkers in Nieuw Gent. De vraag naar ontmoeting en dialoog over vrijetijdsorganisaties heen wordt al duidelijk op de Werkgroep Jeugd en Welzijn. Bij de voorstelling van het onderzoeksproject omschrijft één van de aanwezige veldwerkers de meerwaarde van dit project als volgt.

De situaties waarin doorverwijzing moeilijk loopt blijven zich herhalen. Ik wil hierin een stap vooruit kunnen zetten. (jeugdwerker)

De deelnemers geven ook aan dat de organisaties binnen de jongerenwerkingen in Nieuw Gent elkaar onvoldoende kennen. Er ontbreekt een ‘gedeelde taal’ om over de jongeren in deze wijk te spreken.

Daarnaast zien we tijdens de bijeenkomst van de Werkgroep Jeugd-Welzijn enkele van de resultaten uit onderzoeksjaar 1 terugkomen. Zo merken we bijvoorbeeld rolafbakening op bij enkele aanwezige actoren, wanneer we peilen naar de zinvolheid van een intervisietraject.

Intervisie kan zeer zinvol zijn, maar wat het niet mag worden is dat de verwachting komt dat wij experts worden op vlak van zorg... Het is niet dat wij experts moeten zijn op vlak van hulp en zorg. Laat de jeugdwerker de vertrouwenspersoon blijven en dan iemand daarbij die expert is in verdere hulp of zorg. (jeugdwerker)

Parallel stellen vrijetijdsorganisaties expliciet de vraag aan de opgroeicoach in Nieuw Gent om bijeenkomsten voor jeugdwerkers te organiseren. Op haar beurt is het voor de opgroeicoach een manier om mogelijke signalen van veldwerkers op de brug tussen vrijetijd, jeugdhulp en onderwijs in kaart te brengen.

Op vraag van de groep wordt in een eerste fase de groepssamenstelling niet top-down opengebrouwen, en worden dus nog geen veldwerkers uit de jeugdhulp en het onderwijs actief aangetrokken. De deelnemers bepalen zowel de vorm, de organisatie, het inhoudelijk verloop als de agendasetting van de intervisies zelf en dit wordt ook na iedere intervisie verder afgetoetst.

In de laatste intervisiebijeenkomst sluit - op vraag van de groep - een bredeschoolmedewerker aan, die op haar beurt ook sterk vragende partij is om deel te nemen. Op niveau van de individuele professional is deze persoon vertrouwd met de jeugdwerkers in Nieuw Gent, doch is er nog geen sprake van structurele lijnen over organisaties heen.

Er is sowieso nood aan een kortere lijn op wijkniveau om sneller af te stemmen tussen onderwijs en jeugdwerk.

Misschien moeten we zelf over onze handelingsverlegenheid en moeten we gewoon ad hoc bv. kennismaken met leerkrachten.

Ik heb een Whatsapp groep met de school en de directie. Het hangt sterk af van de school. Ik heb een supergoed contact met de brugfiguur. Ik kan haar altijd contacteren. Omgekeerd gebeurt dit niet echt. Scholen zijn natuurlijk overbevraagd. Er is ook een soort van vermoeidheid bij leerkrachten.

1.3.2 RUIMTE EN AANDACHT VOOR DIVERSITEIT AAN WERKCONTEXTEN

Bepaalde deelnemers uit verschillende vrijetijdsorganisaties kennen elkaar van bij de start en geven aan dat er vooral nood is aan reflectie over hun praktijk in het werken met kinderen, in dialoog met andere (vrijetijds)organisaties.

Op niveau van de professional was er al een zekere persoonlijke verbondenheid tussen verschillende deelnemers. De nieuwsgierigheid naar elkaars individuele aanpak t.a.v. 'gedragsproblemen' van kinderen mondt al snel uit in het zoeken naar een gezamenlijke aanpak in de wijk, om elkaars werking en begeleiding van kinderen (en jongeren) beter te verstaan.

Taal kan een verbindende tool zijn, ook tussen en over de eigenheid van organisaties heen. Het is wel van belang van een herkenbare lijn te ontwikkelen. We kunnen werken naar een soort actieplan voor 'Vreedzame wijk', als een soort van collectief van vzw's.

In de KAA-foundation is er te veel wisseling en verloop van kinderen. Op de Watersportbaan is er géén contact met ouders, dat vind ik een groot gemis.

Tijdens het verdere verloop van de intervisies wordt duidelijk dat er verschillen zijn in aanpak en kijk naar omgaan met 'moeilijk gedrag' tijdens vrijetijdsactiviteiten, afhankelijk van de werkcontext maar ook van het perspectief dat iemand hierin neemt.

Daar waar in de eerste intervisies de nadruk sterk ligt op het zoeken naar een gezamenlijke pedagogische taal, komen in het verdere verloop steeds meerdere betekenisverleningen t.a.v. 'moeilijk gedrag' bloot te liggen of is dit onderwerp van discussie en reflectie.

1.3.3 CONFLICTSTOF DURVEN INBRENGEN EN DOORSPREKEN

Na de eerste intervisie formuleren de deelnemers de volgende doelstellingen:

- Hoe kunnen we een positieve “cultuur” installeren in de wijk?
- Hoe kunnen we een pedagogische aanpak op wijkniveau ontwikkelen, een soort van grondwet?
- Hoe kan samenwerking ons hierin versterken?

De inhoudelijke lijn voor de opeenvolgende intervisies is hiermee relatief snel uitgezet. Wat dit betekent voor de individuele professional/vrijwilliger geeft doorheen de intervisies stof voor dialoog en discussie, vanuit verschillende betekenislagen.

Voor mij is een positieve cultuur ‘als kinderen goed opruimen’, ‘op tijd komen en beleefd zijn’, dan is er minder geweld.

*Een positieve cultuur gaat over een klimaat van ‘durven mislukken’.
Een positieve cultuur heeft ook te maken met het soort leiderschap binnen een organisatie, nadenken over een consistente manier van leiding geven.*

De deelnemers ervaren de creatie van ruimte in een intervisiecontext om conflictstof te durven doorspreken als zeer verrijkend. Dit vergt de nodige tijd en speelt zich af in een proces van elkaar ook beter leren kennen. Dit is niet altijd evident. Het verloop van deelnemers doorheen de opeenvolgende intervisies hebben hier een duidelijke impact op. Deelnemers hebben immers een zekere veiligheid nodig om te kunnen komen tot inhoudelijke reflectie en discussie.

De dingen die werken in een organisatie moeten we meer delen met elkaar. Belangrijk om manieren te blijven zoeken om dit te delen met elkaar, zoals in deze bijeenkomsten.

Door te leren van elkaar, door ervaringen te delen, kunnen we al dichter naar elkaar opschuiven.

1.3.4 VOORAANNAMES NEMEN AF EN RUIMTE WORDT GROTER OM INHOUDELIJK TE WERKEN

Tijdens de eerste bijeenkomsten ligt de focus vooral op het organisatorische luik en de inhoud van de vrijetijdsactiviteiten op zich. Naarmate er meerdere perspectieven worden ingenomen - naast het individueel perspectief als professional/vrijwilliger - wordt de betekenis ook op organisatieniveau (bv. hoe implementeren binnen eigen organisatie?) en netwerkniveau (tussen organisaties) geplaatst (Pronet, 2021). Dit creëert de hierboven aangehaalde ‘conflictstof’ om door te spreken en geeft ook begrip voor ieders perspectief. Eerder uitgesproken vooraannames worden opengetrokken en in een bredere context geplaatst.

Intervisie 1: “In onderwijs hebben ze andere regels, dat heeft geen zin om te vergelijken, moeten we gescheiden houden.”

Intervisie 2: “Ik durf bijna te stellen dat je het eigenlijk niet kan oplossen zonder brugfiguur.”

Intervisie 3: “En zo hoor je ook de aanpak van de school tgv het kind!”

We merken dat er bij de deelnemers vanuit het jeugd(welzijns)werk met veel begrip en respect gesproken wordt t.a.v. actoren uit welzijn en onderwijs. Tegelijk genereert dit mogelijks een onderliggend machtsonevenwicht, dat een invloed kan hebben op de samenwerking op de brug tussen jeugd(welzijns)werk, jeugdhulp en onderwijs.

Ik krijg nooit telefoon van CLB, wel omgekeerd neem ik contact.

We merkten dat er in eerste instantie nood is aan en tegemoet gekomen wordt aan de verbinding tussen de vrijetijdsorganisaties op mesoniveau maar nog niet ruimer over sectoren heen. Toch zien wij dat na verloop van tijd er vanuit de aanvankelijk groep vrijetijdsactoren, de vraag komt naar deelname van een onderwijsactor aan de intervisie.

1.3.5 LEEFWERELDGERICHT PERSPECTIEF TEGENOVER TECHNISCH-PSYCHODIAGNOSTISCH PERSPECTIEF

Zoals in 1.2.1 aangegeven wordt het leefwereldgerichte inhoudelijk kader in deze intervisies bewust niet expliciet als theoretisch kader in de groep zelf vooropgesteld. De reflecties van de deelnemers worden door de onderzoeker niet in een bepaalde richting gestuurd. Via de tussentijdse overlegsessies met de opgroeicoach/intervisor vragen de onderzoekers wel door op het intervisieproces vanuit een leefwereldgericht perspectief. Op die manier ontstaan de dynamieken meer van onderuit. Tegelijk is er input die ook meer normatief is gezien de intervisor zich ook inwerkt in het leefwereldgerichte perspectief.

Het thema ‘omgaan met moeilijk gedrag’ tijdens vrijetijdsactiviteiten wordt bij de start van de intervisies door alle deelnemers centraal gesteld. In de bespreking van ‘omgaan met moeilijk gedrag’ bij kinderen in maatschappelijk kwetsbare situaties leggen verschillende betekenisverleningen de spanning tussen een begrenzende versus ontgrenzende aanpak bloot. Op het niveau van de professional is het zoeken naar een balans tussen beide.

Ja, je houdt het vol omdat je een plan in je hoofd hebt, dit geeft je energie. Wel van belang dat dit plan doorstroomt naar vrijwilligers, stagiaires, ...

Ik pas het beloningssysteem zeer consequent toe, ik maak geen individuele verschillen.

Tijdens de intervisies wordt duidelijk dat er nood is aan concrete handvaten, om deze te delen met elkaar, uit te proberen en de uitkomst opnieuw te bespreken. De focus blijft echter vooral liggen op een begrenzende aanpak m.b.t. hoe je individueel als professional - binnen de setting van een vrijetijdsactiviteit - omgaat met kinderen met gedragsproblemen. In de opeenvolgende intervisies blijft deze inhoudelijke, begrenzende focus grotendeels aanhouden.

Bij mij waren de kinderen te hectisch, het was een te onrustige start, geen kans om het over ‘positief coachen’ te hebben.

In het tussentijds rapport van het 1ste onderzoeksjaar wordt ook het belang van het bespreken van acties om tot verandering te komen, naar voor geschoven. Het koppelen en bespreken van acties (zowel op organisatieniveau als in samenwerkingsverbanden) wordt in het tussentijds rapport in verband gebracht met het aansluiten op de leefwereld van jongeren, wat ervoor zorgt dat gevoelige

zaken of situaties wel gethematiseerd kunnen worden. Bovendien kan dit het inzicht vergroten dat niveaus (micro-, meso- en macroniveau) niet los van elkaar opereren.

Het thema (positief klimaat in vrijetijdsorganisaties) in een breder, leefwereldgericht perspectief plaatsen (micro, meso én macro) komt in de intervisiebijeenkomsten in Nieuw Gent eerder traag op gang. 'Wat maakt dat kinderen bepaald (moeilijk) gedrag stellen'? Een eerste antwoord op deze vraag wordt door deelnemers gezocht in groepsdynamische processen of binnen een mogelijke organisatiecultuur.

Ik ben afgestapt van 'de kring': Ze zijn er nog niet klaar voor. Er is gewoon geen tijd, je hebt een flinke groep nodig die in de rij kan staan.

In de laatste intervisies wordt het gedrag van kinderen in een breder perspectief geplaatst, maar nog overwegend begrenzend vanuit een technisch-psychodiagnostisch perspectief. De focus op bv. 'ouderlijke vaardigheden' tijdens de intervisie biedt geen afdoende antwoord op maatschappelijk kwetsbare leefsituaties van gezinnen (met opvoedingsvragen en problemen t.a.v. verschillende levensdomeinen).

Onderstaande illustreert dat een focus op 'wat ouders en kinderen aangeleerd moet worden' nog steeds de 'oorzaak' en dus ook de oplossing van problemen aan ouders en kinderen wordt geadresseerd. Er wordt dan bijgevolg niet verder gekeken dan de kwetsbare context waarin ze vaak vertoeven.

Een kind gaat vaak vanaf 5j voetballen, waar er thuis vaak weinig sensitiviteit heerst voor de noden van het kind. Ze hebben de vaardigheden nog niet geleerd die wij wel verwachten.

Mijn vertrekpunt is dat je ervan uitgaat dat elk kind in staat is om 5 minuten stil te zijn. Er moet iemand zijn die een hoge verwachting stelt t.a.v. het kind, want als het nergens anders gebeurt... We moeten bijdragen aan hun opvoeding. Ik heb wel elke week een gesprek met ouders, ook belang van contact houden met ouders bij een schorsing.

Veldwerkers in vrijetijdsorganisaties besteden veel belang en tijd aan dialoog en verbinding met ouders van kinderen in maatschappelijk kwetsbare situaties. Ze zijn ook goed op de hoogte van sociale tarieven en schakelen hiervoor waar mogelijk brugfiguren in. Ouders van kinderen in maatschappelijk kwetsbare situaties zijn echter moeilijk bereikbaar, waarop veldwerkers alle registers opentrekken. Onderstaande maakt duidelijk dat er sprake is van een zekere 'instrumentalisering van wat er is' (bv. betalingsproblemen), en dit vervolgens ingezet wordt om ouders juist wel te bereiken.

Klopt wel dat betalingen een opening creëert om in gesprek te gaan met ouders, bv. '25% geeft al aan nu niet te kunnen betalen en dan ga je in gesprek.

Je spreekt bv. af aan de schoolpoort, of je gaat gewoon proactief aan de schoolpoort staan. Zo heb ik alle betalingsachterstanden al opgelost! Ook via de wijkcoördinator een goede relatie opbouwen met de ouders, zo kunnen betalingen gespreid worden.

In een ontgrenzende aanpak wordt maximaal ingezet op het begrijpen van de leefwereld van gezinnen in maatschappelijk kwetsbare situaties. Ouders in een kwetsbare opvoedingscontext hebben vaak geen boodschap aan wat anderen zeggen over hun 'parenting skills', maar hebben wel

nood aan betere levensomstandigheden (Vandenbroeck, 2016). Hoe het jeugd(welzijns)werk hier een afdoend antwoord op geeft, hoe het zich verhoudt tot dit complex vraagstuk is niet evident.

Er komt doorheen de intervisies gaandeweg een iets bredere kijk. Dit toont zich in een empathie en ontschuldiging. Toch merken we dat de verantwoordelijkheid om hier iets mee te doen, nog steeds bij het individu en het gezin wordt gelegd. We merken dat tijdens de intervisies een zekere maatschappelijke verontwaardiging als reflex t.a.v. het structureel openstellen van alle sociale grondrechten eerder uitblijft.

Uit bovenstaande besluiten we dat een leefwereldgerichte kijk op het kind en de jongere niet alleen tijd en ruimte vraagt maar ook een reflectief kader dat ontgrenzing van het ingenomen perspectief mogelijk maakt. Dit biedt immers kansen aan veldwerkers om complexe individuele problemen van kinderen en jongeren in een breder maatschappelijk perspectief te plaatsen. Dit geeft een dubbelheid bij leefwereldgerichte intervisie. Het is een reflectief kader, met daarbij essentieel, het naar voor schuiven van een normativiteit, namelijk het vooropstellen van diegenen waar het over gaat en hun sociale grondrechten. Met leefwereldgerichte intervisies beogen we aldus een reflectief kader waarin maatschappelijke verontwaardiging opnieuw een centrale plek opeist.

1.3.6 GEZAMENLIJKE VISIEONTWIKKELING GEEN MUST ALS VERTREKPUNT

Een gezamenlijke visie van bij de start is niet noodzakelijk. Integendeel, het kan kansen bieden om verschillende betekenisverleningen naar boven te brengen, om breder te kijken naar complexe uitdagingen in het werken met kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties. Hoe meer de intervisies elkaar opvolgen, hoe sterker de openheid tot een lerend netwerk omarmd wordt.

De intervisies evolueren van een productgerichte agenda en het streven naar een gedeeld pedagogisch project, naar procesgerichte besprekingen. Hierbij komt de dialoog en de uitwisseling an sich meer en meer op de voorgrond.

We moeten dicht bij de praktijk blijven en gevoelig blijven voor wat er is. De focus op een gedeeld pedagogisch project mag niet te groot worden. Het mag geen doel op zich worden maar een middel om het er samen over te hebben.

Het is vooral boeiend om met verschillende personen hierover in dialoog te treden. Het lijkt me ook boeiend om na 3 jaar terug te blikken op wat we nu geleerd hebben. Lijkt me eigenlijk waardevoller!

We benadrukken in deze 1ste fase de spanning tussen een productgerichte versus procesgerichte kijk tijdens intervisiebijeenkomsten, wat de nodige tijd en energie vraagt van deelnemers. Het bieden van de nodige ruimte aan verschillende visies dient echter ook een ander doel. In leefwereldgerichte intervisies is het net de bedoeling om ook visies uit te dagen en op te schalen naar de verschillende niveaus. Dit vergt een balans tussen aansluiten bij realiteiten en visies van deelnemers en tegelijk ook de confrontatie opzoeken. Dit kan door op zo'n momenten door te denken naar de gevolgen en effecten van bepaalde aannames en visies op de kinderen en jongeren zelf.

Het komen tot een gezamenlijk referentiekader van leefwereldgericht werken op de brug tussen jeugd(welzijns)werk, jeugdhulp en onderwijs gebeurt gradueel doorheen het proces van intervisies en via die confrontaties.

1.3.7 MICRO-, MESO- EN MACRONIVEAU

Uit het voorgaande besluiten we dat er een disconnectie is tussen wie spreekt over, wie beleid uitzet enerzijds en de leefwereld van de jongeren anderzijds. De praktijkwerkers moeten dan handelen op een gebrekkig beeld van de leefwereld van de jongeren. Hoe verder de context van waaruit zij werken af staat van deze leefwereld, hoe meer dit versterkt wordt. Het brengt de jeugd(welzijns)werker tot verschillende complexe uitdagingen, en dan is een zekere beschermingsreflex of een handelingsverlegenheid niet ver weg.

a) Reflectie staat in organisaties onder druk

Het belang van dialoog en reflectie tussen professionals over organisaties heen wordt door de deelnemers meermaals als een reëel resultaat benadrukt van dit intervisietraject. In de laatste intervisie zoeken de deelnemers naar een werkwijze om dit te bestendigen, door het eigenaarschap van deze intervisies ook organisatorisch in eigen handen te nemen en te trekken.

Dit illustreert dat veldwerkers vaak in een solopositie komen te staan, waardoor de nood aan intervisie - over organisaties heen - nog sterker wordt.

De uitdaging is hoe we principes in de verschillende werkingen laten doorsijpelen, hoe creëren we hier gedragenheid voor en hoe gaan we dit implementeren?

Dit wijst op een gebrek aan tijd en ruimte die er momenteel in organisaties is. Het lijkt een moeilijke stap om de reflectie die ontstaat tijdens intervisies ook in de organisatie zelf voldoende te laten leven.

b) Agendasetting van organisaties is vaak heel dwingend voor praktijkwerkers

Afhankelijk van ieders positie, mandaat en bewegingsruimte zien we bij de start ook een spanningsveld bij de professional in de organisatie en komt ook hier het spanningsveld tussen een proces- en productgerichte kijk op de voorgrond.

Wat is nu de bedoeling, wat willen we nu eigenlijk bereiken samen? Ik wil dit op voorhand wel weten om mijn agenda te kunnen inplannen, dit te bespreken en het al of niet vrij te houden.

Juist omdat de inhoud en vorm van de opeenvolgende intervisies nog niet vastligt, creëert dit bij deze deelnemer uiteindelijk de nodige ruimte om de kat uit de boom te kijken en zich verder te engageren. Deze ruimte hebben veldwerkers niet altijd. Erkenning geven aan deze gedeelde zorg tematiseert tegelijk de geringe interne betrokkenheid vanuit het (organisatie)beleid op de dagdagelijkse realiteit van praktijkwerkers.

c) Vraag naar verhouding aansturing organisaties tegenover visie en werkwijze samenwerking

Uit de intervisies blijkt meermaals dat er nood is aan verbinding tussen vrijetijdsorganisaties op mesoniveau, maar nog eerder beperkt over sectoren heen. Reflectievragen in die richting werden in de eerste intervisies gecounterd naar de eigen organisatie.

Laten we een 'Vreedzame wijk-week' organiseren in september vanuit de principes van 'Vreedzame wijk', in alle vrijetijdsorganisaties.

Onderzoeker: Zien jullie daar ook het onderwijs als mogelijke partner in?

Deelnemer: Daar hebben ze andere regels, dit heeft geen zin om te vergelijken.

Deelnemer: 'Vreedzame wijk' is vooral gestoeld op onderwijs. In scholen heb je een continu proces. In vrijetijd moet dit op andere manieren gebeuren. Het kader van 'Vreedzame wijk' moet je vooral bij jezelf aftoetsen, en dat alle jeugdwerkers dit doen.

Het wijkgerichte karakter van vrijetijdsorganisaties in Nieuw Gent lijkt een gemeenschappelijke visie en werkwijze over sectoren heen in de weg te staan. Vrijetijdsorganisaties die dicht bij de leefwereld van de kinderen staan, kennen vaak minder procedures in vergelijking met een onderwijssetting. Tegelijk kan onderwijs meer werken vanuit continuïteit, zien ze de kinderen op dagdagelijkse basis. In de laatste intervisiebijeenkomst wordt expliciet de brug gelegd naar onderwijs en hoe afstemming met onderwijs meer kansen biedt om via reflectie elkaars perspectief en aanpak beter te begrijpen.

d) Signaalfunctie

Uit de eerste intervisies komt vooral een 'positief klimaat' in de vrijetijdsorganisaties in Nieuw Gent als centraal thema naar voor. Tegelijk wordt aangegeven dat er nood is aan een gedragen cultuur in Nieuw Gent, om het positieve klimaat in complexe situaties te borgen. Enkele deelnemers benoemen hiermee de expliciete verwachting om de uitkomst van dit intervisietraject te implementeren in het beleid van de eigen organisatie en op wijkniveau. Ze willen als veldwerkers meer impact kunnen uitoefenen op het beleid, door signalen ook buiten de eigen organisatie te bundelen. Een deelnemer uit de expliciete verwachting om hier via het onderzoek 'Op het randje' op in te zetten.

De uitdaging is hoe we principes in de verschillende werkingen laten doorsijpelen, hoe creëren we hier gedragenheid voor – ook over sectoren heen - en hoe gaan we dit implementeren?

1.4 Interviews Nieuw Gent

In deel 1, punt 4.2. beschrijven wij de context van het experiment in Nieuw Gent en de aanleiding om interviews af te nemen.

In dit deel geven wij de resultaten weer van de interviews ingedeeld in micro-, meso- en macroniveau.

1.4.1 MICRONIVEAU

Jeugd(welzijns)werkers vertellen over hun manier van werken met jongeren. Zij werken in vertrouwen met de jongere. Werken in vertrouwen, in de leefwereld van jongeren betekent dat de jeugdwerkers naast de jongere staan. Jeugdwerkers delen informatie altijd met de jongere. Zij ondersteunen jongeren om zelf in handen te nemen, bijvoorbeeld om een feest in de buurt te geven. Jongeren leren wat hier allemaal komt bij kijken.

Jeugdwerkers in Nieuw Gent ervaren dat er in de wijk een dorpsmentaliteit heerst. Voor de jongeren is het belangrijk dat de jeugdwerkers in de wijk aanwezig zijn, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij de IFTAR-maaltijden om bij de jongeren te zijn. In de wijk werken, is volgens hen nodig om de jongeren te verstaan. Voor hen is het inzetten op vrije tijd daarbij een doel. Dit mag geen middel worden tot een ander doel. Toch merken zij dat er soms spanning zit op de rol die zij (willen) opnemen, tussen

de jongere loslaten en ook 'opvoeden'. Voor jeugdwerkers is het zoeken naar een balans tussen beiden.

1.4.2 MESONIVEAU

a) Organisaties

In de wijk zijn en connectie maken met de jongeren, vraagt tijd. Jeugdwerkers en jeugdwelzijnswerkers moeten een relatie met de jongeren kunnen opbouwen. Dit betekent dat zij ook tijd moeten krijgen om dit te doen, om een proces te gaan in de wijk. Projectmatig werken, druk om resultaten te behalen en tijdelijke convenanten leggen echter te veel druk op de tijd om met jongeren aan de slag te gaan.

Ik slaag er soms in om hen te bereiken omdat ik ze al ken van toen ze klein waren. De resultaten zijn maar zichtbaar na zeer lange termijn. Er moet geïnvesteerd worden in menselijk kapitaal. (jeugdwerker)

Respondenten geven aan dat organisaties te veel formaliseren. Functies worden duidelijk uitgetekend, processen worden voorgestructureerd. Hierdoor komt het op maat werken en aansluiten bij de leefwereld van de jongeren in het gedrang. Zij verwijzen hiervoor naar eerstelijns-hulpverleningsorganisaties. De onbereikbaarheid is bijvoorbeeld in coronatijd groot. Algemeen wordt er aangegeven dat deze diensten te weinig laagdrempelig werken.

Eerstelijnsorganisaties krijgen volgens de respondenten te weinig ruimte om nabij te werken. Terwijl jeugdwerkers hen net wel nodig hebben. Op hun beurt stellen twee eerstelijnsmedewerkers dat die nabijheid wel opgezocht wordt, doch vooral op casusniveau. Er wordt volgens hen individueel bepaald of er iemand van jeugdwelzijnswerk bij is. Tegelijk zijn dit communicerende vaten en geven deze respondenten aan het uitnodigend te vinden als een jeugdwerker telefonisch contact opneemt. Ze geven zelf ook aan minder outreachend te kunnen werken, er minder vertrouwd mee te zijn.

Jeugdwerkers en jeugdwelzijnswerkers ervaren omgekeerd spanning met verwachtingen van buitenaf. Zij werken op tempo van de jongere, gaan mee in het proces van de jongere, terwijl er druk zit op meestappen in het controlerende. De wijkagent wordt soms betrokken, maar het is belangrijk dat dit niet gebeurt vanuit een institutionalisering.

We hebben een bemiddelende functie maar altijd aan de kant van onze gasten. Bv. met politie als we zien dat de politie dingen bij mij probeert te weten te komen dan gaan we altijd de kant van onze gasten kiezen. Bv. we willen ook mee gefouilleerd worden als de gasten gefouilleerd worden, we zijn één van hen. (jeugdwelzijnswerker)

De wijkagent was op een positieve manier ook betrokken binnen dat dossier en heeft vaak bemiddeld samen met ons, zeker wanneer er bij die jongere dan thuis problemen waren. Want de jongere had naar ons toe ook wel bepaalde issues, waardoor hij het fijn vond dat de wijkagent ook aanwezig was. Die wijkagent is gewoon heel vaak aan huis gegaan, samen met een veldwerker, en dat is zo een beetje gegroeid. Dat er dus wel een vertrouwensband was, maar vertrouwen is misschien een groot woord, maar gewoon dat dat voor die cliënt echt ok was dat die aanwezig was. (hulpverlener)

De werelden van het jeugdwerk en van de hulpverlening liggen ver uit elkaar. Een jeugdhuis betekent voor jongeren in de wijk een safe place. Tegelijk is de stap naar het regulier aanbod groot. Deze kanalen zijn bij de jongeren te weinig gekend.

b) Samenwerkingen

Samenwerkingen tussen sectoren, jeugdwerk, jeugdwelzijnswerk, hulpverlening en onderwijs brengt kansen.

Er waren daar redelijk wat agressiegevallen, ook naar onze dienst toe, maar tegelijk was dat een zeer kwetsbaar profiel en was het zeer moeilijk om de jongere te pakken te krijgen en hem te begeleiden. En [jeugdwelzijnswerker] was hier wel een goede tandem in, waarbij we dan wel die nabijheid konden creëren waarbij hij eigenlijk heel snel outreachend te werk kon gaan en ook mij kon ondersteunen wanneer dat het nodig was (mocht er agressie zijn naar mij toe), maar hij kon dus tegelijk instaan voor de zorg naar de cliënt toe. Ik voelde daardoor dat de zwaarte van die casus wat verdeeld werd onder ons twee. (hulpverlener)

Als je samenwerkt kan je door de andere bril elementen zien. Bv als je samenwerkt met een outreachende dienst die veel op huisbezoek gaat, dat je die cliënt op zo'n meer iets informelere manier leert kennen en dat er zo wel zaken naar boven komen. (hulpverlener)

De respondenten gaan evenwel sterk in op de spanningen die er zitten bij samenwerkingen.

Algemeen ervaren jeugdwerkers en jeugdwelzijnswerkers een ongelijke positie en mandaat tegenover onderwijs en hulpverlening. Zij worden niet altijd ernstig genomen. Er leeft een perceptie bij andere sectoren die het hen moeilijk maakt om hun rol in samenwerkingen op te nemen. Zo stellen sommigen het beroepsgeheim van jeugdwelzijnswerkers in vraag. Beroepsgeheim is volgens de jeugdwelzijnswerkers te weinig op organisatieniveau uitgewerkt, waardoor het van individuele werkers afhangt hoe hiermee wordt omgegaan. Een respondent (hulpverlener) geeft aan dat de jeugdwerker niet altijd au sérieux genomen wordt door andere hulpverleners, vaak gelegitimeerd vanuit een appel op het beroepsgeheim.

Omgekeerd hebben jeugdwerkers en jeugdwelzijnswerkers impact op het perspectief van jongeren op hulpverlening. De manier waarop zij met jongeren spreken over hulpverlening kan voor de jongere de drempel net verhogen of dichterbij brengen.

Jeugdwerkers geven aan dat hun werking en de onderwijssector aparte werelden zijn met andere doelstellingen. Voor de jeugdwerkers primeert de jongere en aan de slag gaan met hen op eventuele samenwerkingen.

Volgens jeugdwerkers problematiseert onderwijs 'moeilijk gedrag' van jongeren snel. Bij kinderen uit basisonderwijs is er samenwerking maar steeds met medeweten van het kind/gezin. Bij jongeren in het secundair onderwijs gaat het om jongeren die zelf naar de jeugdwerker stappen en dan primeert dit vertrouwen. De afstand met onderwijs en hun manier van kijken, is groot. Een respondent geeft aan dat onderwijs niet mee evolueert met de realiteit van de samenleving. Terwijl jeugdwerkers en jeugdwelzijnswerkers ook aan onderwijs maar evenzeer aan politie kunnen leren hoe om te gaan met 'heethoofden', alternatieve manieren voor het nu nog vaak repressief optreden.

Daarom willen jeugdwerkers zich los opstellen van onderwijs. Zij willen niet remediëren op basis van een andere agenda. Dit betekent niet dat er geen samenwerkingen zijn. Maar deze zijn sterk persoonsafhankelijk. Of een samenwerking goed loopt, heeft dan ook meer met personen te maken dan met de werking van een bepaalde organisatie.

Bij het handelen in een concrete situatie is er verschil in ritme en afstemming. Leefwereldactoren volgen het tempo en de agenda van de jongere. Hulpverlening zit meer vast in een voorstructurering die bepaalt wanneer en hoe het hulpverleningsproces moet lopen.

Bovendien denken jongeren zelf niet in structuren. Zij hebben nood aan relationele continuïteit, over sectoren heen. Dit kan dan evengoed een jeugdwerker of jeugdwelzijnswerker zijn die in beeld blijft en de trajectbegeleiding opneemt. Voor jongeren gaat het niet zozeer over structuren of organisaties, ze herinneren zich vaak niet de naam van een dienst, maar de naam van personen die hen serieus nemen en die iets voor hen betekenen.

Continuïteit betekent aanwezig zijn. Ik ben in de wijk en treed in hun leefwereld, ik ben er gewoon voor hen, ook online. (jeugdwelzijnswerker)

Voor jongeren is het ook niet altijd duidelijk die structuur van de school. Als ik bv vraag “heb je soms gesprekken op school, zo specifiek rond je kindje”, zo vraag ik het dan en dan zeggen ze zo van “ja, ja, ik ben ne keer bij iemand geweest maar ik weet die naam niet meer”. Dus zo toevallig komen wij daar ne keer op. (hulpverlener)

De respondenten doen appel op een verplicht engagement voor wie betrokken is in een specifieke situatie. Samenwerking mag er niet toe leiden dat de situatie wordt doorgeschoven naar iemand anders. Zij vragen eveneens om te kunnen blijven werken in informele samenwerkingen. Leefwereldactoren hebben het nodig om in korte lijnen te kunnen samenwerken en niet per se in geformaliseerde netwerken. Zo zou het mogelijk moeten zijn dat CLB-medewerkers naar de jeugdwerkers komen. Maar tegelijk, de relatie met de jongere primeert. Bij overleg met bijvoorbeeld het CLB is het risico dat de jongere afhaakt. Daarom wordt er voorgesteld om geen casusoverleg te organiseren. Maar wel samenzitten om tot algemene afstemming te komen over bepaalde thema's bij jongeren. Op die manier respecteren zij het vertrouwen en kunnen er bovendien structurele signalen worden gegeven.

c) **Intervisie**

Intervisie moet voor sommigen in teken staan van zaken anders aanpakken.

Het blootleggen van alle pijnpunten van alle organisaties, waardoor we kunnen bekijken hoe we daar kunnen op inzetten. Als we dezelfde frustraties delen, dat we weten van elkaar dat we bereid zijn om daar samen iets aan te doen. Om daar concreet over te kunnen nadenken hoe we hiermee aan de slag gaan. (hulpverlener)

Jeugdwerkers zien niet altijd de zinvolheid van intervisie. Zij verwijzen hier naar eerdere ervaringen met andere vormen van intervisie. Het jongerenperspectief vraagt veel energie en een directe return van intervisie zien zij niet altijd. Jeugdwerkers die niet deelnemen aan een intervisie of bijeenkomst worden door andere actoren echter te vaak gelezen als “ze willen niet meewerken”. Toch hebben zij ook nood aan een soort back-up team, een plaats om te ventileren en te reflecteren.

1.4.3 MACRONIVEAU

Jeugdwerkers klagen het gebrek aan een structurele kijk aan. De samenleving grijpt in bij ‘moeilijk gedrag’ en dan eerder repressief en veel te weinig op momenten dat jongeren zelf een appel doen op ondersteuning. Volgens hen moeten er meer middelen naar preventie gaan, naar vrijetijdsaanbod. Middelen zijn bovendien nu te projectmatig waardoor de continuïteit in het gedrag komt.

Er wordt niets opgelost, er is enkel repressie als antwoord. Het probleem ontstaat omdat je niet voorkomt. Er moet al veel vroeger meer aanbod zijn van vrijetijdsbestedingen. Maar dit mag niet als middel zijn voor een ander doel. Het is belangrijk dat de voetbalclub voetbal blijft en geen sociaal project wordt. (jeugdwerker)

Er is spanning tussen verwachtingen van ‘bovenaf’, vanuit lokaal bestuur en macroniveau en spontane ad hoc initiatieven die zich van onderuit ontwikkelen. De respondenten werken op welzijn, dat is hun kerntaak. Maar zij ervaren druk om in te gaan op de ‘overlast’. Bovendien zien anderen te weinig wat de jongeren wel goed doen.

Men wil politiserend werken en samen met jongeren iets veranderen, bijvoorbeeld zorgen voor laptops voor iedereen en niet voor één of een paar. Deze manier van politiserend werken vraagt echter tijd en moet iets van iedere werker zijn. Er wordt naar levensdomeinen verwezen die impact hebben op jongeren en niet kunnen worden opgelost via jeugdwerk. Zo komt huisvesting naar boven en de discriminatie op de woningmarkt.

Iedereen moet er leren mee omgaan. Het wordt nu uitbesteed aan één medewerker, één project. Er is te veel geformaliseerd om zo iedereen gelijk te behandelen. Het is structuur die het geheel niet verandert.

1.5 Uitwisselingsforum Gentse actoren

1.5.1 MICRONIVEAU

Taal en hoe jongeren benoemd worden, heeft impact. Bijvoorbeeld haken jongeren af bij de benaming NEET-jongeren (Not in Education, Employment or Training). Jeugdwerkers wijzen erop dat jongeren schoolmoe zijn, niet leermoe. Zo is er het voorbeeld van jongeren die zelf een poetsfirma gestart zijn.

Jeugdwerkers en jeugdwerkers werken in de leefwereld van jongeren. Zij sluiten hierbij aan. Zij starten met jongeren vanuit een blanco blad. Informatie uit bijvoorbeeld jeugdhulp zorgt voor instrumentalisering. Jeugdhulp mag wel jongeren stimuleren naar vrije tijd, maar niet forceren. De agency moet op vrije tijd bij de jongeren blijven liggen. En jeugdwerk wil de jongeren leren kennen zoals zij zich aan hen tonen. Het is de bedoeling dat vrije tijd zoveel mogelijk vrije tijd blijft. Het is de plaats waar jongeren niet met hun problemen moeten bezig zijn, waar ze daar niet worden op aangesproken.

Jeugdwerkers grijpen ook niet altijd direct in. Jongeren zijn er in hun vrije tijd, zij mogen er zijn op hun ritme. De jeugdwerker luistert en streeft niet meteen een bepaald effect na. Volgens hen zou ook onderwijs dit meer moeten doen, “maar daarvoor worden zij niet gesubsidieerd”.

En ook dat onderwijs luistert en dat brengt al zo veel. Hoe zij schrijven over leerlingen is vaak erg. Maar als je gaat luisteren kom je tot een paar dingen en kan je een startpunt nemen. (jeugdwelzijnswerker)

Jeugdwelzijnswerkers geven aan dat iets laten gebeuren, ook iets doen is. Het is loslaten maar er wel zijn als het misgaat. En hen aanspreken als er zich iets aandient, er dan wel op ingaan. Het initiatief laten zij evenwel bij de jongere. Op die manier is er een transparante manier van werken.

Hulpverleners van hun kant voelen zich niet altijd welkom als zij in de leefwereld van jongeren komen. Ook jeugdwerkers vinden het niet evident om een hulpverlener toe te laten. Dit neemt niet weg dat hulpverlening wel op het terrein van vrije tijd kan komen, maar dan uit het perspectief van jongeren en niet vanuit een reeds bepaalde hulpverleningsagenda. Ook jeugdwerkers en jeugdwelzijnswerkers moeten op bepaald moment iets doen. Zij mogen tegenover de jongere standpunt innemen. Ook dat is de jongere serieus nemen. Belangrijk blijft om het eigenaarschap zoveel mogelijk bij de jongere te leggen. In situaties waar de jeugdwerkers of jeugdwelzijnswerker zich ernstig zorgen maakt, vindt niet iedereen het evident om hiermee om te gaan. Zij benoemen dan het gemis aan expertise, maar weten ook dat ze sommige jongeren niet naar de hulpverlening zullen krijgen.

Hoe hard ga je in de leefwereld zelf staan, wanneer er een problematiek is waar je geen expertise in hebt? Welk doosje ga ik dan openen? Ik ga die nooit naar ggz krijgen en dan blijf ik er liever af. (jeugdwelzijnswerker)

Als jongeren merken dat er een goed contact is tussen de jeugdwerker en de hulpverlener kan dit de drempel verlagen. Volgens sommigen ga je als hulpverlener niet echt aan de slag in de wijk zelf. Het geeft wel kansen omdat de jongere de hulpverlener al kent. Er is de eerste kennismaking. Ook vrijetijdsorganisaties vragen hiernaar. Het is een manier om de drempel te verlagen. Een ander voorbeeld is het jeugdstraathoekwerk. De jeugdstraathoekwerkers organiseren zelf vrijetijdsactiviteiten, zo bouwen zij vertrouwen op, om op termijn wanneer nodig ook hulpverlening aan te bieden.

Iemand opperde dat er ook iets veraf zit in het woord 'hulpverlening'. Het effect van wat iemand doet kan wel hulpverlening zijn, maar de benadering moet heel toegankelijk zijn. Misschien is het beter om te spreken over iemand die veel weet over drugs. Ook werkingen als Overkop benaderen jongeren op een andere manier.

Ik ga jongeren zelf niet aanspreken, maar zij weten dat ik er ben. De jongere ziet mij niet per se als hulpverlener, wel als iemand voor het thema drugs, en als zij vragen hebben, dan ben ik er. (hulpverlener)

Jongeren zijn gevoelig voor hoe iemand zich opstelt. Jongeren merken dat hulpverleners onvoldoende verandering brengen aan de context waar zij in moeten leven. Structurele zaken blijven te veel onveranderd. Jeugdwerkers wijzen erop dat het werken in de leefwereld niet betekent dat je dit volledig moet verstaan. Je kan volgens de jeugdwelzijnswerker niet helemaal weten hoe het is om in die omstandigheden te leven. Maar een negatieve ervaring kan ervoor zorgen dat de jongere helemaal afhaakt. Wat één iemand zegt of doet kan zo een groot effect hebben. Terwijl nabijheid en hun verhaal mogen vertellen, erkenning geven aan het gevoel belangrijk is.

1.5.2 MESONIVEAU

a) Organisaties

Zowel jeugdwelzijnswerkers als hulpverleners geven aan bewegingsruimte nodig te hebben om te handelen. Er zijn te veel regels. En ook, zij vinden dat praktijkwerkers er zich te snel bij neerleggen. Regels zijn immers veranderbaar. Zij roepen leidinggevenden op om daar ruimte aan te geven.

Het vraagt soms ballen om effekes aan de rand van je organisatie te durven duwen. Gedreven mensen weten wel van waaruit zij werken. Maar zij nemen daar geen genoeg mee. Zij proberen, zoeken uit. Voor luisteren word je niet gesubsidieerd, maar je doet het wel. En het zijn die soort houdingen die belangrijk zijn. (hulpverlener)

Het vraagt van een werker om zijn eigen doelstellingen achterwege te laten. Er is nu te veel sturing vanuit de organisaties. Er wordt hierbij eveneens verwezen naar het kwaliteitsdenken, -handboeken evenals (interne) denkdagen. Organisaties worden “meegezogen in een professionaliseringsbeweging, maar wat is het resultaat? Wat brengt het op?” Er is tijd en ruimte nodig om intern vragen te mogen stellen: waar ben ik mee bezig, wat levert het op?

Er wordt opgemerkt dat organisaties die starten met vrije tijd, zien dat zij jongeren krijgen “met een rugzak”. Vrijtijdswerkers zien zich wel als vertrouwenspersoon en kunnen van daaruit met de jongere naar andere organisaties gaan. Maar zij geven zichzelf niet de functie van toeleider naar hulpverlening.

b) Samenwerkingen

Er zijn voorstellen om samen te werken met andere sectoren. Maar er zijn ook twijfels en drempels bij praktijkwerkers.

Vanuit jeugdwelzijnswerk is de ervaring dat het werkt om samen met de jongere de stap te zetten naar een andere dienst. Zij benadrukken het belang om dit in handen te laten van de jongeren: wanneer en hoe deze dit wil. Er kan wel worden voorgesteld, ondersteund, maar te veel druk zetten op de jongere werkt niet.

Bij zorgwekkende situaties komt er spanning tussen de regie bij de jongere te laten en toch de situatie aanpakken. Zeker eens de jongere +18 jaar is, is het risico dat deze het contact helemaal verbreekt. Het is dan zoeken met welke organisatie de jongere wel nog connecteert. Maar deze organisatie mist dan vaak wel de samenwerking met bijvoorbeeld hulpverlening.

De jongere doet kamertraining en heeft al zijn geld erdoor gejaagd. Wij hebben het dan SAMEN gemist. Wat loopt er dan mis? Wat kan anders?

Op dat moment komt de hulpverleningsreflex naar boven en wordt er geappelleerd om samen te werken. Belangrijk blijft dan om te handelen in lijn met wat met de jongere is afgesproken. En als er toch wordt ingegrepen, om de vraag te stellen of dit nodig is. “Is het best om meteen te reageren met een hulpverleningsreflex?” Er wordt gesteld dat een bespreking niet altijd hoeft te leiden tot een verwijzing. De bespreking op zich kan al helpen.

Leefwereldgerichte actoren herkennen dit sterk. Sommigen opperen echter dat dit een circulair denken vraagt, en dat niet iedereen dit doet. Zij verwijzen hierbij naar scholen. Zij geven aan te

ervaren dat onderwijs moeite heeft om zich kwetsbaar op te stellen, mee geïnstalleerd door het systeem.

Het vraagt ook een collectieve verantwoordelijkheid. En een serieus nemen van het jeugdwerk en het jeugdwelzijnswerk.

Kan iemand vanuit jeugdwerk meegaan bij het gesprek met bijvoorbeeld het CLB?

Het werkveld zit opgedeeld in sectoren. Jongeren zelf denken echter niet in sectoren. Toch merken jeugdwelzijnswerkers dat hulpverleners soms vragen hebben bij de rol en positie van een jeugdwerker of jeugdwelzijnswerker: hoe ver gaat hun mandaat? Zij stellen voor om duidelijk te maken vanuit welke rol de jeugdwelzijnswerker handelt, bijvoorbeeld als pleitbezorger van de jongere. Van daaruit kunnen er contacten zijn met andere organisaties. En bij de contacten wil de jeugdwelzijnswerker zorgen dat de vrijetijdsplek voor de jongere blijft gewaarborgd. Zo is er in principe geen gesprek zonder de jongere, of is deze minstens op de hoogte en is er akkoord.

Alhoewel hulpverleningsorganisaties hun drempel proberen te verlagen of zelfs aangeven dat zij laagdrempelig zijn, is dit voor sommige jongeren niet zo. Zij ervaren ook dat zij vanuit de andere sectoren een soort stempel krijgen waardoor deze de stap naar hen niet gemakkelijk zetten. Van daaruit wordt het belang benadrukt dat de jeugdwerkers de hulpverleners leren kennen. Het is volgens hen niet de jongere die meteen heel de hulpverlening, de sociale kaart moet kennen.

En jeugdwerkers hebben een goede band met jongeren. En toch wordt er soms niet doorgestuurd uit schrik om vertrouwen kwijt te geraken. Terwijl ik denk, die band gaat wel blijven bestaan, je hebt die al zolang. (hulpverlener)

De beeldvorming over andere sectoren blijft leven. Zo denkt jeugdwerk en jeugdwelzijnswerk soms nog dat een behandeling voor druggebruik betekent dat de jongeren helemaal moet stoppen met gebruiken en omgekeerd dat “de jeugdwerker wel weer te laat zal zijn.” Daarnaast getuigen hulpverleners dat de jongeren waar zij mee werken, moeilijk toegang vinden tot de reguliere vrijetijdsbestedingen zoals rugby of muziekschool.

Beleid en organisaties zijn echter soms mastodonten die niet gemakkelijk te veranderen zijn. Nochtans kan de praktijkwerker wel op maat samen met de jongere kijken wat wel mogelijk is door bijvoorbeeld in die clubs en organisaties te zoeken naar mensen die zich daar willen achter zetten.

Samenwerking over sectoren heen is ook proberen komen tot een gemeenschappelijke taal, spreken over visie van je organisatie. Dit vraagt evenwel veel engagement en durven kritisch zijn.

Wij [residentiële voorziening jeugdhulp] zijn bezig met visiedagen met onderwijs. Er waren veel frustraties bij de begeleiders. Wij stellen bijvoorbeeld in vraag of het huiswerk altijd moet gemaakt worden. Begeleiders zeggen: we zouden meer tijd moeten krijgen om nabijheid te geven, en op termijn zou dit meer effect hebben. (hulpverlener)

Ook bij NAFT staat de jongere centraal. Maar, als NAFT niet met de school werkt, heeft het weinig effect. Tegelijk stellen deelnemers de vraag of zij mogen verwachten dat onderwijs in die mate rekening houdt met de leefwereld van de jongere. Zij stellen voor om de focus te leggen op de wijk, deze ernstig te nemen. En dan maakt onderwijs daar deel van uit en is dit geen aparte wereld meer. Vanuit ditzelfde idee kan de link worden gelegd naar bijvoorbeeld de voetbaltrainer.

De spanning in samenwerking zit niet alleen tussen sectoren maar ook tussen organisaties. Zo ervaart het CLB dat anderen hen meer macht toekennen om in te grijpen dan zij effectief hebben. De groep reflecteert ook over het meegaan in een casus, wanneer te verwijzen, of toch zelf iets doen i.p.v. te blokkeren op wie wat kan doen. Er is het gevaar van handelingsverlegenheid. En hoe complexer de situatie, hoe meer dit optreedt.

Naast de casusgebonden netwerken zijn er ook de formele samenwerkingsverbanden. Er worden hierbij een aantal opmerkingen bij gemaakt. Het is niet altijd duidelijk wat juist de opzet is van de samenwerking. Volgens deelnemers wordt er best afgesproken wie wat opneemt en dit via een onderhandeling die niet vooraf is vastgelegd. Bovendien is het nodig om feedback te durven geven aan elkaar. De ervaring is dat dit niet altijd evident is. Rechtstreekse communicatie ontbreekt vaak.

En hoe zit de link met de jongere en het gezin? Als er afspraken worden gemaakt, bijvoorbeeld bij onveiligheid op straat, wordt de jongere soms vergeten en komen zijn rechten in het gedrang. De toets bij elk thema zou moeten zijn: wat is de meerwaarde voor de doelgroep, de maatschappij? En leidt deze samenwerking tot dat doel?

c) Intervisie

Tijdens de uitwisselingssessies komen er ook reflecties over leefwereldgerichte intervisie, over wat dit kan betekenen.

Tijdens intervisies is het nodig om zorgzaam met elkaar te spreken over jongeren. Het gaat niet over individuele situaties wel over een collectief thema, bijvoorbeeld druggebruik. Zeker bij nieuwe werkingen (zie ook de twee lopende intervisietrajecten) is reflectie nodig. Er zit een voorgeschiedenis aan, de intervisie is al dan niet sectoroverschrijdend.

Intervisie is een proces gaan. Een deelnemer die er na verloop van tijd bij komt, gaat niet vanzelf. Deze heeft immers het proces gemist. Bovendien is er nood aan deelnemers die rechtstreeks met de jongeren werken.

Leefwereldgerichte intervisie is een plaats waar werkers met elkaar communiceren. Zij leren elkaar kennen, spreken over visie en over hun manier van werken. Zoals eerder aangehaald, is het belangrijk om conflictsituaties te durven bespreken. Er kan kritisch worden gekeken naar elkaars methodiek, de zinvolheid in vraag stellen: heeft wat zij doen wel effect?

Intervisie is een plek om te reflecteren over de verschillende rollen die elk heeft. Bij leefwereldgerichte intervisie en leefwereldgericht werken zijn de rollen en posities niet meer duidelijk afgelijnd. Dit betekent dat er gesprek nodig is over de overlap.

Deelnemers stellen de vraag hoe zij vanuit hun organisatie meer tijd kunnen maken en krijgen voor intervisies en voor reflecterend met elkaar spreken. Praktijkwerkers willen de tijd krijgen om stil te staan bij hoe zij werken, hoe zij in hun job staan. Intervisie is daarnaast zinvol voor de medewerkers. Zeker jeugdwerkers zijn sterk sociaal bewogen maar voelen zich niet altijd bekwaam om met 'de rugzak' waar jongeren mee komen, om te gaan. Zij hopen dat de intervisie vooral ook effect heeft voor de jongeren zelf. Net dat is moeilijk om af te toetsen: in welke mate heeft dit iets betekend voor de leefwereld van de jongeren?

Leefwereldgerichte intervisie moet helpen om te kijken en denken vanuit een ander perspectief. Maar net dat ervaren zij als niet evident.

1.5.3 MACRONIVEAU

Er stelt zich de vraag naar de bedoeling van de Stad: wil deze jongeren effectief een plek geven of eerder aan het probleem [overlast] werken? Volwassenen en het beleid brengen hun agenda binnen op plekken waar jongeren hun vrije tijd doorbrengen. In welke mate krijgt de jongere nog recht op sport?

Deelnemers ervaren het beleid als stroef, als “containerschepen die moeizaam wenden”.

De tools komen van het bovenlokale naar het lokale. Je kan er kathedralen mee bouwen [...] Ik heb liever geen tools maar luisteren en met de gasten zelf werken. (beleidsmedewerker)

Volgens een beleidsmedewerker moet een lokaal bestuur op twee niveaus verantwoordelijkheid nemen, zowel structureel als op het individuele niveau van jongeren. Wonen is een structureel probleem dat tijd vraagt om op te lossen. Ondertussen kunnen praktijkwerkers jongeren wel ondersteunen. Het is een en-en-verhaal.

Praktijkwerkers en organisaties ervaren een subsidiedruk. Er komen telkens weer projecten om op in te tekenen waarbij zij “zichzelf telkens weer moeten uitvinden”. Samenwerken lijkt hierbij een doel op zich en lijkt niet meer i.f.v. de jongere te staan. Er is de rapportageplicht die tijd weg neemt van het eigenlijke werk. Praktijkwerkers vragen naar ruimte om als team en organisatie meer zelf te mogen bepalen.

Ook convenanten zorgen voor druk. Er is vraag om te kijken naar effecten, impact. Dit is een andere insteek. Momenteel moeten organisaties nog te vaak accent leggen op de cijfers en het gevolg dragen van het niet halen. Dit terwijl cijfers nog niet zeggen dat er goed gewerkt is. Welke marge kan er zijn om op een andere manier te rapporteren? Het gezamenlijk anders doen, gebeurt niet. Toch zijn er ook voorbeelden van convenanten waarbij dit anders loopt. De cijfers primeren daar niet en de ervaring is dat dit beter werkt. En hoe kan intervisie daarin zijn plaats krijgen? Er kan dan gewerkt worden met een duiding en een gesprek.

Vanuit de kant van het beleid is er vraag om uit het wij-zij-verhaal te stappen. Er zou moeten participatief gewerkt worden met alle niveaus samen, ook lokale besturen en Vlaams niveau. Dit vraagt ook overleg en samenwerking van verschillende departementen. Er is veel overleg, maar wat zijn dan juist ieders verwachtingen, subsidielijnen? Indien zij kunnen komen tot meer participatie van alle niveaus, betekent dit ook een sterke erkenning van basiswerkers. Nu denkt het beleid nog te veel zelf uit, terwijl de praktijkwerkers de experts zijn.

DEEL 3: CONCLUSIES

1 Inleiding

In dit tweede werkjaar onderzoeken wij verder de problematiek van ondersteuning aan jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties en dit op de breuklijn tussen vrije tijd, onderwijs en jeugdhulp. Op basis van de resultaten van het eerste jaar, gaan wij verder door op de samenwerking tussen de praktijkwerkers. Focusgroepen, interviews en twee experimenten met leefwereldgerichte intervisietrajecten geven inzicht in de complexiteit van samenwerking. De acties van het tweede jaar bevestigen de spanningsvelden gedetecteerd in het eerste jaar. Opnieuw worden deze door de respondenten naar voor geschoven, geïllustreerd met voorbeelden en gespecificeerd op een thema (Early Out) en een wijk (Nieuw Gent).

We leren in dit tweede jaar vooral ook hoe leefwereldgerichte intervisie hier een meerwaarde kan betekenen en wij krijgen zicht op determinanten en (rand)voorwaarden voor deze vorm van intervisie.

2 Conclusies vanuit leefwereldperspectief

Doorheen de verschillende stappen van het project zien we dat het beter aansluiten bij de leefwereld van jongeren in kwetsbare situaties de ontwikkeling van acties op verschillende niveaus vereist. Meer dan eens wordt duidelijk dat de vormgeving van de praktijken voor en met deze jongeren een bijzonder complex gegeven is. De spanningen tussen actoren situeren zich op verschillende niveaus en vooral visieverschillen op de ondersteuningsnaden van jongeren zorgen vaak voor ruis op de samenwerking.

2.1 Inhoud en visie op samenwerking tussen actoren

Zowel in de intervisies als in de bevestigingen wordt duidelijk dat verschillende actoren hun visie binnenbrengen in het netwerk of het samenwerkingsverband. Het is aangewezen om voldoende tijd en ruimte te besteden aan uitwisseling hierover. Dit is niet nieuw, ook ander onderzoek wijst op discrepanties in netwerken tussen verschillende actoren op vlak van visie (De Corte et al., 2017). De vraag 'waarover gaat deze samenwerking en wat is het doel?' is bij aanvang niet zo duidelijk als op het eerste zicht zou lijken. We stellen vast dat praktijkwerkers soms in zo'n netwerken terecht komen omdat dit van hen gevraagd wordt door bijvoorbeeld hun organisatie of het lokale beleid. Dit betekent echter niet dat de finaliteit en het doel van deze netwerken en samenwerkingen voor hen duidelijk is.

Het is ook duidelijk dat de inbreng van enkele duidelijk normatieve elementen zoals het serieus nemen van bijvoorbeeld jeugdwelzijnswerkers over de insteek van samenwerking, ervoor zorgt dat statische aannames en positionering op vlak van visie op bijvoorbeeld 'de jongeren' verschuift, genuanceerder wordt en bijgestuurd kan worden. Dit vraagt enerzijds die lerende uitwisseling, maar ook de formulering van enkele richtinggevende uitgangspunten voor samenwerking. Er hoeft dus niet meteen één sterk gedragen visie te zijn van bij de aanvang. Het is wel belangrijk om dit doorheen de intervisie te ontwikkelen door op een voldoende diepgaande manier in te gaan op spanningen en conflicten die ontstaan op de kruispunten van elkaars opdrachten. Uit ander onderzoek blijkt dat

het gezamenlijk formuleren van een visie, helpend is om samenwerking te stutten en discussies ook daadwerkelijk aan te gaan (Naert et al., 2018). We zien ‘een visie’ dus niet als een statisch en onveranderlijk iets, het is een resultaat van uitwisseling en beweging, van dissensus en consensus tussen actoren.

Hiervoor is het nodig dat er voldoende aandacht is voor betrokkenheid van iedereen, maar dat ook elke inbreng serieus genomen wordt. De legitimiteit van spreken is dus van groot belang. Dit staat soms onder druk omdat de actoren die nabijer werken tot de jongeren meer geconfronteerd worden met de complexiteit van de dagdagelijkse realiteit van de leefwereld en de hiermee gepaard gaande problemen.

2.2 Positie van individuele veldwerkers

2.2.1 VERSCHILLENDE SNELHEDEN

Netwerk ontwikkelen en samenwerking kent inherent verschillende snelheden. Zoals we in werkjaar één al aantoonde spelen bijzonder veel variabelen een rol in het ontstaan van lokale samenwerkingsverbanden. Dit betekent concreet dat er bij aanvang, zoals we ook hebben vastgesteld in de twee casussen, heel veel verschil kan aanwezig zijn in snelheden. Voor sommige actoren is de inhoud en het doel heel duidelijk, voor anderen is dat helemaal niet het geval.

Het is duidelijk geworden dat er bij samenwerkingen randvoorwaarden zijn die deze samenwerkingen moeten schragen. Deze randvoorwaarden situeren zich op micro-, meso- en macroniveau.

2.2.2 MICRONIVEAU

Op het niveau van samenwerking zien wij organisaties die zich op een continuüm situeren van in en met de leefwereld van jongeren werken (jeugdwerk, jeugdwelzijnswerk), leefwereldwerkers, tot sterk gestructureerd en verder weg van de leefwereld van jongeren (onderwijs, jeugdhulp), systeemwerkers. Er is een gebrek aan kennis over elkaar waardoor aannames ontstaan die een goede samenwerking in de weg staan.

Bij leefwereldwerkers is op het niveau van begeleider-jongere de relatie met de jongeren cruciaal: vertrouwen opbouwen, naast de jongere in de leefwereld staan, aanbieden van relationele continuïteit. Hoe meer iemand in de leefwereld van de jongere staat, hoe centraler dit lijkt te staan. Systeemwerkers werken binnen uitgewerkte procedures en voorgeschreven handelingswijzen. Hiermee samenhangend zien wij een machtsonevenwicht tussen deze leefwereldwerkers en de systeemwerkers. Met systeemwerkers bedoelen we praktijkwerkers die in een organisatie werken met een sterke voorstructurering en procedures, vaak ook aangestuurd vanuit overheden. Leefwereldwerken is normatief en start sterk vanuit het verhaal en de analyse van de maatschappelijke positie waar mensen zich in bevinden. Het uitgangspunt is de kijk van en de vraag van jongeren (leefwereld). Dit situeert zich echter in een pedagogische ruimte en dus in een machtsongelijk veld. De opdeling tussen een leefwereldwerker en een systeemwerker is natuurlijk niet zo binair en kan daarenboven nog sterk verschillen tussen personen met dezelfde functie of in dezelfde organisatie. Dit element kunnen we linken aan diversiteit die bestaat in het gebruik maken van de discretionaire ruimte (Lipsky, 2010), de ruimte die frontliniewerkers hebben in het invullen van hun functie. Volgens Lipsky hebben ‘street level bureaucrats’ zoals hij deze functies noemt, behoorlijk wat autonomie in de ruimte die ze kunnen nemen om hun taken vorm te geven. Een te

statische houding kan de noodzakelijke ruimte en flexibiliteit toe zetten, zowel op het moment zelf als doorheen de tijd. In zijn boek 'When the state meets the street' analyseert Zacka (2017) verschillende problematische verhoudingen. Hij definieert de onverschillige, de handhaver en de verzorger als problematische invullingen voor de frontliniewerker (Zacka, 2017). Hij pleit vooral voor een flexibele houding die combinatie mogelijk maakt afhankelijk van de noden die zich voordoen in de leefwereld. Het bewustzijn van de eigen positie en aannames is hierbij van cruciaal belang. Dit is ook iets wat niet af is of kan zijn. Het is de zoektocht naar hoe er telkens opnieuw kan aangesloten worden op de realiteiten van jongeren om met hen aan de slag te gaan in die realiteit. Dit betekent ook dat het belangrijk is voor veldwerkers om voldoende machtsanalyses te kunnen maken (welke positie neem ik in, hoe is dit gerelateerd aan de positie van jongere(n), hoe zit dit op organisatieniveau, enz.).

Vanuit een dergelijke positie kan de praktijkwerker ook de rol opnemen van pleitbezorger van de jongere. Onderzoek toont aan er nood is aan een pleitbezorger om samen met jongeren hun rechten te expliciteren en druk te zetten op instituties en beleid om deze rechten ook te realiseren (Naert, 2019).

2.2.3 MESONIVEAU

We stellen in de resultaten vast dat het individuele luik, met zowel de professionele opdracht als de invulling van die opdracht (met verschil in breedtegraad, spankracht en engagement), niet enkel een verantwoordelijkheid is van de verschillende medewerkers in de drie besproken sectoren. We zien dat er ook een voldoende afstemming nodig is op organisatieniveau. Ook hier merken we verschil in kijk naar jongeren en naar invulling van wat men meent dat er nodig is voor hen.

Op het niveau van organisaties zijn er steeds meer procedures, systemen waarbij praktijkwerkers, ook de systeemwerkers, de nood aangeven om buiten de lijntjes te kleuren en los te komen van de voorstructureringen. In dit onderzoek zien we een spanningsveld maar ook een groeipad tussen een voorgestructureerde manier van werken en leefwereldgericht werken waar net openheid en flexibiliteit nodig is. Mensen zoeken houvast, en een afbakening van taken en verantwoordelijkheden. Dit botst echter met de realiteit van sociaal werk in de leefwereld van jongeren in kwetsbare situaties, waar onverwachte zaken in het hier en nu dagdagelijkse realiteiten zijn. Het is van belang voor organisaties en netwerken om dit voldoende bewust te hanteren en op deze spanning actief in te zetten, niet via geijkte methoden of procedures, maar eerder via het sterk inzetten op lerende organisatiestructuren die toelaten met deze complexiteiten om te gaan en mensen hierin voldoende te ondersteunen (Naert & Colle, 2014).

Leefwereldgericht werken en samenwerking vraagt een personeelsbeleid dat dit mogelijk maakt. Wij merken echter dat in functies die zich in de leefwereld van de wijk situeren, er vaak jonge professionals worden ingezet, met weinig ondersteuning. Bovendien is er vaak weinig ruimte en tijd om te verkennen en elkaar te leren kennen. Er moet meteen gehandeld worden en resultaten worden op korte termijn verwacht. Bovendien zijn er frequente personeelwissels. Algemeen zien wij een enorme belasting van de verschillende actoren in dit project. Het werd duidelijk dat mensen vaak geen tijd over hebben om op een reflectief niveau met hun werk bezig te zijn.

Op het niveau van samenwerkingen is er aandacht nodig voor de participatie en de manier waarop dit mogelijk is van 'leefwereldactoren' enerzijds en 'systeemwerkers' anderzijds. Beiden dienen een volwaardige plaats te krijgen in netwerken. Voor leefwereldgerichte organisaties en werkers betekent dit voldoende mandaat krijgen van de eigen organisatie én van andere organisaties en sectoren. Aan de kant van de organisaties die meer gebonden zijn aan regels en procedures, mogen

procedures geen breekpunt zijn. Ook van daaruit is aansluiting zoeken bij de leefwereld en noden van de jongere nodig. Hun leefwereld is immers meer onvoorspelbaar. Systeemwerkers zouden evenzeer engagement moeten kunnen opnemen naar de jongere. Dit geldt ook voor hun engagement in netwerken. We zien ook dat daar een grote spanning op zit. Ondanks grotere nadruk op netwerken en samenwerken, staan medewerkers er te vaak alleen voor. Dit lijkt ook mee een risico in te houden voor samenwerking, waarbij de focus dan komt te liggen op het vinden van gelijke stemmen en elkaar ondersteunen, eerder dan het realiseren van verandering in de praktijk en het politiserend werken. Dit is gelijkaardig met ander onderzoek, waarbij het risico op pacificatie ook werd aangehaald (Naert, 2018).

Organisaties pikken de signalen op van wijken en jongeren die zij moeilijk bereiken. Zij zien ook dat sector- en organisatieoverstijgend samenwerken op moeilijkheden botst en tot hiertoe onvoldoende sleutel is om tot verandering te komen. We zien een terugkerende reactie hierop, namelijk de creatie van nieuwe functies binnen een organisatie, of ook vanuit een samenwerkingsverband tussen organisaties. Een aantal van deze werkers en functies slagen er in om het verschil te maken voor individuele jongeren. Echter, uit dit onderzoek blijkt dat dit niet tot een fundamentele en structurele verandering leidt binnen de organisaties zelf. De motivatie om breder te denken en praktijken aan te passen kan in interviews wel groter worden en leiden tot meer ontgrenzend werken, als dit ook niet een stuk gedragen worden door verandering in organisaties dan blijft het effect voor jongeren eerder fragmentair en afhankelijk van goodwill en inzet van individuele personen.

2.2.4 MACRONIVEAU

Op beleidsniveau komt uit het onderzoek naar voor dat er dominant een probleemgerichte focus is t.a.v. jongeren in kwetsbare situaties. Structurele elementen dreigen hierbij uit het vizier te blijven.

Nochtans, oog hebben voor de maatschappelijke inbedding van individuele problemen (wat maakt dat een kind moeilijk gedrag stelt, probleemdefiniëring van moeilijk gedrag) legt de sociale grondrechten van kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties bloot. De leefwereldgerichte interviews tonen aan dat tot een structurele focus komen een proces vraagt van wederzijdse dialoog. Zelfs bij leefwereldgerichte organisaties, kunnen veldwerkers de neiging hebben zich in te kapselen en terug te plooiën op het eigen handelingsrepertoire. Het is dus zaak om op die brug te blijven staan - over organisaties heen - om verhalen te blijven delen en tot narratieven te komen die het structurele blootleggen.

De individugerichte focus speelt door in de visie waarop met 'problemen' dient te worden omgegaan. Een aantal praktijkwerkers pleiten voor een preventieve insteek om in de eerste plaats kwetsbare kinderen en hun gezinnen beter te bereiken. Hoe deze insteek zich verhoudt tot de vooropgestelde initiële onderzoeksvraag zien we terug in een zeker spanningsveld tussen een preventieve en curatieve insteek. De perceptie leeft dat hulpvragen bij kinderen sneller geconcretiseerd worden, waardoor complexe noden van jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties blinde vlekken blijven. In sociaalwerktheorieën waarschuwt men in dit verband voor 'creaming van dossiers' (afroming) en 'cherry picking', waarbij moeilijk bereikbare doelgroepen uit de boot vallen wegens te weinig succesindicatoren (Devlieghere & Roose, 2017).

2.3 Impact op de kwaliteit van leven van jongeren

De doelstelling van sociaal werk, jeugdbeleid zou moeten zijn om de kwaliteit van leven van jongeren te verbeteren. Wij dienen hierbij kritisch te kijken naar de impact van netwerken en samenwerkingen op de jongeren zelf. Welke reële effecten heeft samenwerking op de levens van jongeren?

Zoals eerder aangetoond zit er wel wat gradatieverschil op de inschatting van vragen en noden van jongeren in kwetsbare posities. Dit heeft o.a. te maken met de moeilijk detecteerbare en meetbare 'nood' en het gebrek aan een vastomlijnde doelgroep. Het dominante uitgangspunt van veel dienstverlening is echter net een strikte afbakening van doelgroep en opdracht. Dit staat in schril contrast met de aanpak van jeugdwelzijnswerkers (en andere frontliniewerkers). Zij vertrekken immers van de inbedding op zich en het present zijn bij deze jongeren en in de wijken waar ze wonen. Ze lijken op die manier best geplaatst om ook in interactie met jongeren te detecteren wat primaire vragen zijn voor hen. We zien in de resultaten dat deze frontliniewerkers zich vaak niet gehoord weten als het daarover gaat. Zij moeten meer positie krijgen (of afdwingen) om te spreken vanuit hun kennis en connectie met de leefwereld van jongeren. Het risico is dat ze vaak instrumenteel ingezet worden omwille van hun band met jongeren, zonder dat hierbij ook hun perspectief en werkwijze serieus wordt genomen. Deze wisselwerking kan mee de oorzaak zijn van afhaken of weerstand op structurele samenwerking.

Onrechtstreeks zouden netwerken of samenwerkingsverbanden een mogelijkheid kunnen bieden tot sterker politiserend sociaal werk en dus een betere rechtengarantie voor jongeren (Debruyne, Naert & Van Bouchaute, 2021). Dit vergt een duidelijke keuze om ook in netwerken een meer gelaagde probleemanalyse vorm te geven. Als de dominante insteek een individueel schuld- of ongevalmodel is (Vranken, Geldof, & Van Menxel, 1998), dan blijven netwerken eerder systeembestendig. We pleiten dus voor het thematiseren van ongelijkheid op belangrijke domeinen als wonen, werk, opleiding, vrijetijd en burgerrechten van jongeren, eerder dan een paternalisering en bijsturingslogica. Zelfs indien deze goedbedoeld zijn en nadruk leggen op een sterktegerichte en emancipatorische visie, zijn deze logica's vooral terug een vorm van verkeerde toewijzing van verantwoordelijkheid en dus structurele agressie.

2.4 Impact op de professionele praxis

Samenwerkingsverbanden moeten leiden tot actie en veranderde praktijken. Actoren binnen een samenwerkingsverband hebben soms verschillende doelen wat voor spanningen zorgt binnen de samenwerking. In een technische benadering gaat men soms uit van een oplosbaarheid van deze machtsconflicten (Pronet, 2021), een leefwereldgeoriënteerde visie benadert deze conflicten niet als oplosbaar, maar wel bewerkbaar (Grunwald & Thiersch, 2009). Hiervoor dient er wel een visie ingebracht te worden die refereert naar een mensenrechtenkader en een fundamenteel gelijkheidsbeginsel. Rancière verwijst naar een gemeenschap van gelijken die nooit bereikt zal worden maar die wel een dwingend streefdoel kan zijn en telkens terug in het discursief en de praktijk ingebracht dient te worden (Rancière, 2007).

Wij zien in netwerken echter eerder een handelingsverlegenheid. Er wordt gesproken over een collectieve verantwoordelijkheid, een gedeeld eigenaarschap. Maar dit kan ook leiden tot het niet opnemen van verantwoordelijkheid. Hoe complexer de situatie, hoe meer kans er lijkt te zijn op dit

fenomeen. In die zin kunnen netwerken pacificerend werken. Men leert elkaar goed kennen, maar durft men dan nog doorspreken? Mag er dan nog frictie zijn? Bovendien ontslaat een netwerk ieder individu niet van het recht om te spreken en te verwachten dat er iets gebeurt (Roets, Roose, Schiettecat, & Vandenbroeck, 2016).

Dit onderzoek geeft ook een blik op de impact van netwerken en samenwerkingsverbanden op de praktijk zelf. We zien dat deze impact positief of negatief kan werken. Zo stellen we vast dat betrokkenheid op netwerken en samenwerkingsverbanden voor een overbevraagde praktijk vaak als belastend wordt ervaren. Zeker daar waar zij de impact onvoldoende zien. De vraag stelt zich dan ook of samenwerking een antwoord is op de probleemstelling. De resultaten tonen dat dit zeker niet altijd zo is of zo ervaren wordt. Bepaalde vormen van samenwerking komen vaak niet tegemoet aan de reële aansluiting op de leefwereld of op de personen die heel nabij, en in de leefwereld, aan de slag zijn met jongeren.

Wij schuiven dan ook naar voor om consequent te kijken waar samenwerkingen in de weg zitten van de praktijk en om daar dan andere oplossingen te vinden. Samenwerkingen vanuit een probleem- en individugerichte focus zorgen niet voor structurele verandering. Hiervoor is er voldoende inzet nodig van frontliniewerkers, die ook ruimte krijgen om praxis te ontwikkelen op structurele inhouden (wonen, armoede, enz.). En met deze focus kunnen samenwerkingsverbanden bijdragen aan maatschappelijke verandering. Zeker als het gaat over jongeren in kwetsbare situaties dienen samenwerkingsverbanden ook politiserend te werken, dit wil zeggen, voorbij het individuele microniveau.

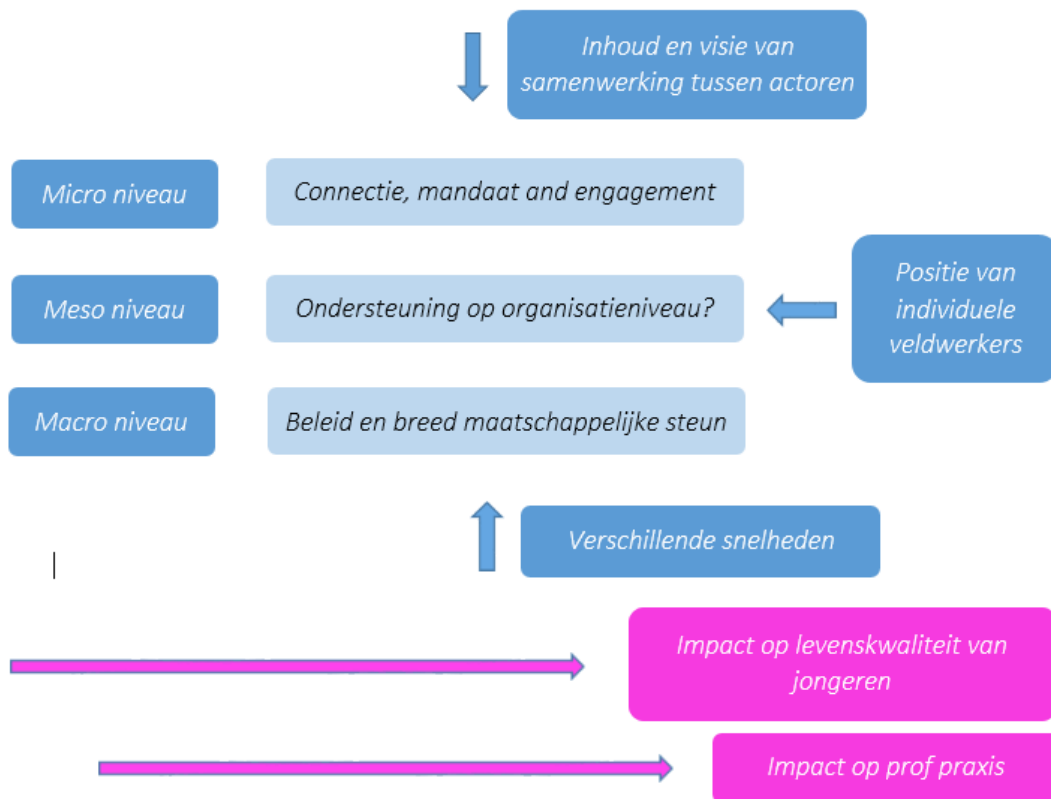
Het is duidelijk dat enkel door voldoende engagement men voorbij het instrumentele karakter van samenwerking kan geraken en ook een verbreding van engagement kan realiseren op netwerkniveau. Er is het probleem van voorstructurering die in de jeugdhulp bijvoorbeeld als een sterk probleem wordt omschreven omdat er zo steeds meer jongeren niet passen in de structuren en procedures en op die manier hun recht op ondersteuning niet gerealiseerd zien (De Vos, 2015). Ditzelfde fenomeen situeert zich op organisatie- en beleidsniveau. Meer voorstructurering in combinatie met macht, leidt tot gebrek aan rechtengarantie. In contacten met ondersteuning en zorgsystemen ontstaan bij jongeren ook strategieën om hiermee om te gaan. Ze gaan in verweer (fight), ze zorgen dat ze zo min mogelijk met organisaties in contact komen (flight) of ze ondergaan de ondersteuning en zorg zonder echt te connecteren (freeze) (Naert, Roets, Roose, & Vanderplasschen, 2020). Het is zaak van netwerken die tot doel hebben jongeren in kwetsbare situaties beter te bereiken en te ondersteunen om deze reacties van jongeren te zien als symptomen van aan falende zorg, eerder dan deze opnieuw toe te wijzen en te diagnosticeren als een probleem van de jongere. Het werkveld, organisaties en beleid dienen na te denken over wat uiteindelijk het doel moet zijn van hun handelen. Gaat men voor de bijsturing van jongeren of voor de bijsturing van structurele drempels. Dit laatste moet dan leiden tot een fundamenteel andere praxis.

3 Naar een handelingsgericht kader voor leefwereldgerichte intervisie

Hoewel er zowel in het eerste werkjaar, maar ook via de verschillende acties in het tweede jaar heel wat elementen naar voor kwamen die samenwerking bemoeilijken en bovendien de vraag oproepen naar de zin en onzin van samenwerkingsverbanden, zijn we wel overtuigd van de nood aan een onderbouwd reflectiekader als het gaat over samenwerking.

Vanuit de eerste twee onderzoeksjaren en in het bijzonder vanuit de experimenten ontwikkelen wij een handelingsgericht kader om leefwereldgerichte intervisies een plaats te geven. Het kader schuift

de reflectiethema's naar voor, brengt ze in relatie met elkaar en stimuleert zo de dialoog. Dit kader is bedoeld als een reflectie-instrument voor samenwerkingsverbanden. Het uitgangspunt is de realisatie van een betere aansluiting bij de leefwereld van jongeren in kwetsbare situaties.

4 Voorwaarden voor leefwereldgerichte interventie

Wij vertrekken in dit onderzoek vanuit een leefwereldgericht perspectief. Leefwereldgericht perspectief is een bepalende manier om naar de praxis te kijken. Het naar voorschuiwen van dit perspectief wordt met open armen onthaald, zowel bij praktijkwerkers, als bij leidinggevenden en beleidsmedewerkers. Niettemin, is dit geen evident perspectief en merken wij dat dit niet gemakkelijk vertaald wordt in hoe er gesproken en gehandeld wordt. Het zit ook in de **taal**, hoe er gesproken wordt, hoe iets benoemd wordt. De randvoorwaarden waarbinnen iemand moet werken, zijn bovendien vaak in strijd met een leefwereldperspectief.

Leefwereldgericht is een dynamische kijk. Er wordt van uit gegaan dat wij de ander niet begrijpen. Dit betekent dat wij dialoog nodig hebben. Het is geen therapeutische opstelling. Het is wel spreken over wat er op het moment zelf gebeurt. Intervisie is een moment van stilstaan, dialogeren, interventies van de intervisor om de deelnemers stilaan mee te nemen in het leefwereldperspectief. Beperkte tijd en middelen kunnen als een drempel omschreven worden om tegemoet te komen aan de nood tot afstemming en dialoog. Een **gedragen mandaat** op zowel micro- (gevoel van impact te kunnen uitoefenen) als mesoniveau (impact implementeren op organisatieniveau) is een randvoorwaarde die doorheen leefwereldgerichte interventies vorm kan krijgen.

Dergelijke interventies zijn **niet te implementeren vanuit een vast draiboek**. Ook op meso- en macroniveau vraagt dit van leidinggevenden en beleidsmedewerkers een reflectieproces, in dialoog

en in discussie gaan. Wat is onze maatschappelijke opdracht? Wat missen we? Wie verliezen we uit het ook? Hoe werken we pedagogisch om ook medewerkers mee te nemen in zo'n verhaal? In welke mate wil men hieraan ruimte te geven? In welke mate is men ook bereid om consequenties te koppelen aan een dergelijk traject, is men bereid om effectief beleidskeuzes te maken richting een leefwereldgericht beleid en organisatie?

Hoe en wanneer starten van een dergelijk intervisietraject is deel van het proces. Ook daarvoor werkt een vast draaiboek niet. Intervisie opleggen is niet zinvol. Er kan wel vanuit een signaal de dialoog worden aangegaan met actoren die dit wensen, aansluiten bij hun leefwereld (want dergelijke manier van werken is ook leefwereldgericht kijken naar en werken met praktijkwerkers).

In een leefwereldgerichte intervisie is **herkenbaarheid tussen de deelnemers** belangrijk. Dit kan de wijk zijn, een thema, maar ook leeftijd. Belangrijk is dat zij zelf de herkenbaarheid binnen de groep kunnen naar voor schuiven.

Leefwereldgerichte intervisie betekent het **proces laten ontstaan**. De neiging zou kunnen bestaan om vooraf al een aantal van de mogelijke spanningsvelden kort te sluiten. Dit zou echter niet werken, het is net in het initieel benoemen en doorwerken op deze spanningsvelden dat er ook een collectieve visie ontstaat op het gezamenlijk doel en de handelingsopties die er zijn of ontwikkeld worden in dit proces.

Als gevolg hiervan is een belangrijke voorwaarde bij de start van leefwereldgerichte intervisies de **agendasetting bottom-up** door de deelnemers zelf te laten bepalen.

Een **gemeenschappelijke visie is geen must** bij de start van een intervisietraject. Ruimte voor de visieontwikkeling en uitwisseling over visies daarentegen vraagt wel aandacht in ontluikende lerende netwerken, zodoende de verschillende posities/perspectieven te kunnen innemen en het eigen perspectief te verbreden.

In een leefwereldgericht intervisietraject moet er voldoende ruimte zijn voor het procesgericht leren van elkaar. De als experiment opgezette leefwereldgerichte intervisies brengen reflectie en dialoog op gang tussen praktijkwerkers. Door als onderzoeker het leefwereldgerichte perspectief in te nemen, worden bij de deelnemers aannames, overtuigingen, ... in vraag gesteld. **Telkens weer heeft de onderzoeker het normatieve kader van het leefwereldgerichte perspectief voor ogen.** De inbreng van het leefwereldgerichte perspectief gebeurt in de intervisies evenwel niet vanuit een 'leermeester' positie. Integendeel, dialoog, discussie en conflict worden gestimuleerd.

Tijdens het hele intervisieproces ligt op alle niveaus het **accent op het proces**. Dit proces is nodig om zich het leefwereldgericht perspectief eigen te maken. Dit vraagt tijd om te spreken, te reflecteren zonder per se meteen naar individugerichte oplossingen te gaan. Deelnemers moeten tijd krijgen om zich voor de intervisie te engageren. We merken dat dit door zowel individuele als organisatieagenda's onder druk komt te staan. Een proces aangaan betekent dat deelnemers ook om moeten kunnen met onduidelijkheid, waar ga je juist naartoe, wat zal het opleveren. En toch is er een algemene richting, namelijk de leefwereld van jongeren en wat hiervan de implicatie is voor praktijkwerkers, organisaties en beleidsmedewerkers. **Het accent op proces is niet los te koppelen van het naar voor schuiven van het leefwereldgericht perspectief.**

De intervisor heeft een grote rol om telkens de heersende perspectieven te laten bestaan en ook te modereren. Tegelijk brengt de intervisor het leefwereldgericht perspectief in. Dit vergt voldoende balanceren tussen wat de deelnemers inbrengen en voldoende kennis van het werkveld en de

sectoren, maar ook van het kader zelf. Zo kan die op gepaste momenten voorbeelden inbrengen die aansluiten met de thema's waar de mensen zelf dagdagelijks mee geconfronteerd worden.

Tot slot

Dit rapport, samen met het tussentijds rapport van het eerste onderzoeksjaar, is het resultaat van 2 jaar verdieping in het leefwereldgericht werken en hoe intervisie vanuit dit perspectief tot een andere praxis kan leiden. Dit wetenschappelijk onderbouwd rapport dient als basis voor beleid, organisaties, praktijkwerkers en opleidingen om leefwereldgericht te leren kijken en een praktijk uit te bouwen die dit mogelijk maakt. Op die manier kan een werkkader geïnstalleerd worden waarbij het accent ligt op in te grijpen op structurele drempels zodat jongeren aan hun rechten kunnen komen.

REFERENTIELIJST

- Dartel, H. van (2012). *Naar een handelingsgericht ethiekbeleid voor zorgorganisaties: Een normatieve verkenning* [Dissertatie]. Van Gorcum, Assen.
<https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/19116>
- Debruyne, P., Naert, J. & Van Bouchaute, B. (2021) Politisering: terug van weggeweest, ook in sociaal werk. *Lava*, online publicatie, 8 september 2021. Zie: <https://lavamedia.be/politisering-terug-vanweggeweest-ook-in-het-sociaal-werk/>.
- De Corte, J., Verschuere, B. & De Bie, M. (2017) Networks for Welfare Provision: Getting a Grip on Processes of Social Exclusion by Evaluating Network Effectiveness. *Social Policy & Administration* 51: 1174-1190.
- Devlieghere, J., Roose, R. (2017). *De mythe van rationalisering. Over creativiteit en ambiguïteit in het sociaal werk*. Antwerpen – Appeldoorn: Garant.
- De Vos, K. (2015). *Voorstructurerings in de zorg: Een sociaal-pedagogisch perspectief op de evolutie in de omgang tussen opvoeders en jongeren in de bijzondere jeugdzorg*. (Phd), Ghent University, Ghent.
- Grunwald, K., & Thiersch, H. (2009). The concept of the 'lifeworld orientation' for social work and social care. *Journal of Social Work Practice*, 23(2), 131-146.
- Hauspie, B., Vettenburg, N. & Roose, R. (2010) Vooronderzoek 'Kenmerken van hulpen dienstverleningsbehoeften van maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen'. Gent: Universiteit Gent: Vakgroep Sociale Agogiek.
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qual Health Res*, 15(9), 1277-1288. doi:10.1177/1049732305276687
- Kunz, A. M. 2016. *The responsible methodologist. Enquiry, truth-telling and social justice*. New York: Routledge.
- Lipsky, M. (2010). *Street-Level Bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Naert, J. (2019). *A life world perspective on continuity of care in youth services*. (Phd), Ghent University, Ghent.
- Naert, J., & Colle, P. (2014). *Waar gaan ze naartoe? Trajectbegeleiding van jongeren in een risicomaatschappij*. Tiel: Lannoo.
- Naert, J., Roets, G., Roose, R., & Vanderplasschen, W. (2020). Fight, freeze or flee: Exploring youngsters' strategies in dealing with youth care interventions. *Qualitative Social Work*, 19((5-6)), 1147-1164. doi:10.1177/1473325019882078

- Naert, J., Roose, R. & Vanderplasschen, W. (2018) Onderzoeksrapport Brugge(n) voor jongeren: kwalitatieve analyse van lokale netwerkontwikkeling tussen hulp- en dienstverlening aan jongeren in kwetsbare posities. Gent: Universiteit Gent.
- Pronet. (2021). Succesvol samenwerken: hoe pak ik het aan? [bijscholingen en studiedagen]. Gent: Arteveldeacademy, Arteveldehogeschool.
- Rancière, J. (2007). *On the Shores of Politics*. London: Verso.
- Roets, G., Roose, R., Schiettecat, T., & Vandebroeck, M. (2016). Reconstructing the Foundations of Joined-Up Working: From Organisational Reform towards a Joint Engagement of Child and Family Services. *British Journal of Social Work*, 46(2), 306-322. doi:10.1093/bjsw/bcu121
- Van Acker, K., Claes, E., Deleu, H., Gulinck, N., Naessens, L., Schrooten, M., Flachet, T., Moustatine, A. (2021). Participatory Action Research and urban social work: Strategies for navigating the challenges of participation and reciprocity. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 30(1), 3-21.
- Vandebroeck, M. (2016). Early Childhood Education and Care [college]. Gent: UGent, Faculteit psychologische en pedagogische wetenschappen.
- Vettenburg, N. (1989) Jeugd en maatschappelijke kwetsbaarheid. In: Hazekamp J (ed) *Jeugd in bijzondere situaties*. Hasselt: Provincie Limburg, Culturele Aangelegenheden.
- Vranken, J., Geldof, D., & Van Menxel, G. (1998). *Armoede en Sociale Uitsluiting*. Leuven: Acco.
- Zacka, B. (2017) *When the State Meets the Street. Public Service and Moral Agency*. Cambridge, Massachusetts, London: The Belknap of Harvard University Press.